KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

92

YIL: 8 ● KASIM 1993 ● 20.000 TL.

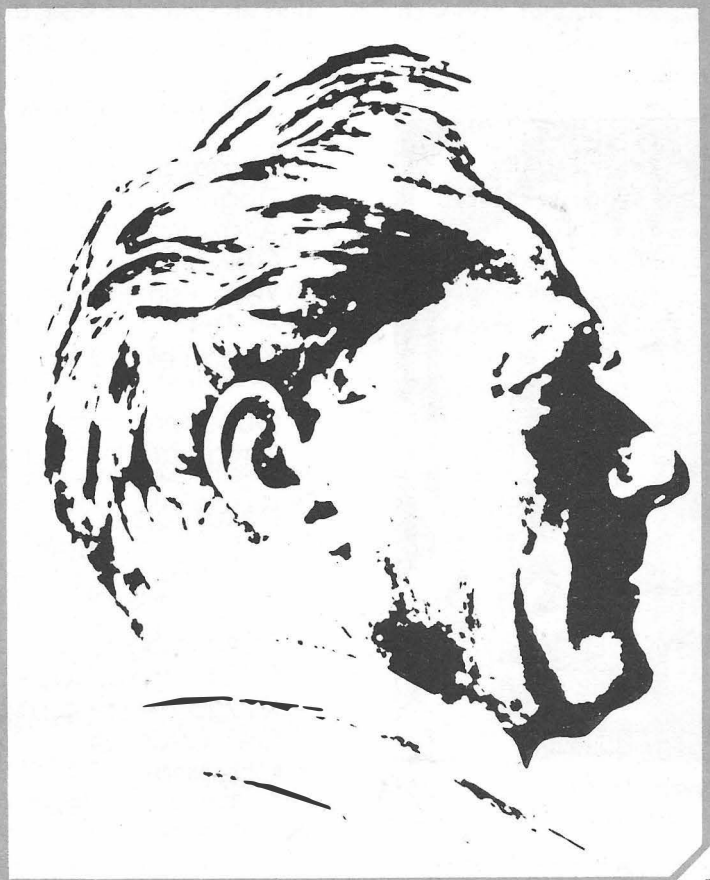

"gençliğe sesleniş"

bu sayıda: ● sami n. özerdim ● oya uysal ● ahmet özer ● mehmet güler ● ömer kayaoğlu ● nazif evren ● güngör gençay ● talat avcı ● faik baysal ● çiğdem sezer ● zekeriya saka ● ali mustafa ● ali coşkun hirik ● betül tarıman ● vedat yazıcı ● ibrahim yıldız ● metin güven ● haşim şahin ● muhsin şener ● mehmet uslu ● ümit sarıaslan ● kenan sarıalioğlu ● nesrin sümer ● necmettin çakır ● ayhan hünalp ● erich fried (türkçesi: arife kalender ● nadir gezer ● subutay hikmet ● mehmet cemil uğurlu

ölümünün 14. yıldönümünde

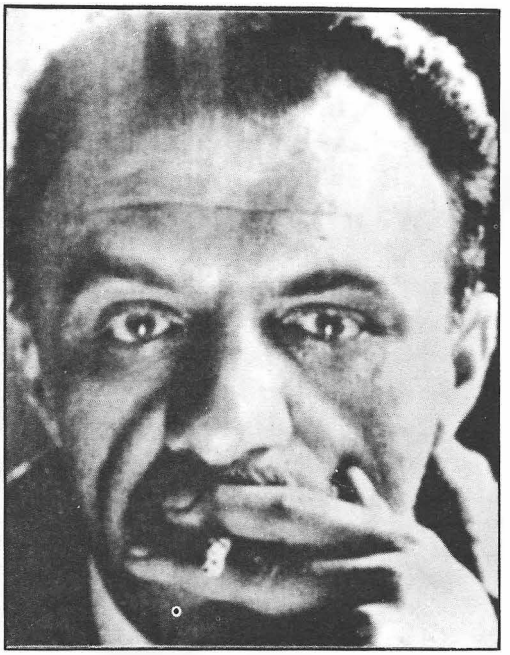

Nevzat ÜSTÜN
(1924 - 8 Kasım 1979)

geliyorsun ya

Geliyorsun ya
Dökülmüş kanıma parça parça
En ince gövdelerden ayrılmış gibi
usul usul

İki soluk öteme yağmur yağıyor
Sen geliyorsun diye

Bütün aşklardan arınmış eski
Bütün düzenlerden ayrılmış eski
Sıyrılıp çıkmış kurulu yasalardan
Geliyorsun ya
ne güzel
Görüyorum geldiğini

Özgürlük seninle katışınca
güzel
Yaşamak seninle var
Değişir artık ellerin eskimesi
Ayakların yırtılması tükenir
Geliyorsun ya
Yeşerir şimdengeri cimriliğin ovaları

Bir can ekliyorum
bütün öteki canlara
Güneşlerden geçmişlerden sevgilerden
Kavgalara barışları getiren

Dökülmüşsün
varsın
kanımda
parça parça
En kalın ağaçlardan yüklü
Sırıl sıklam sol böğrüm yağmurlardan
Kavgamın gerçekliği üstümde
Geliyorsun ya
Çoğalırım
tezine

nevzat üstün

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	**: Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	**: Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	**: Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	**: Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	**: M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	**: İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	**: Yakup ŞENTÜRK**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKI: **sakarya matbaacılık**
Tel.: (462) 321 72 32 Fax: (462) 321 91 59 - TRABZON

Abone Koşulları **: Yıllık: 240.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 180 bin)
Yurtdışı Abone **: 80 DM**
Yazışma Adresi **: P. K. 183 61001 - TRABZON**
Ederi **: 20.000 TL. (KDV dahil) Aylık Dergi**

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.
Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

unuturlar...

● Sami N. ÖZERDİM

"Unuturlar seni biçare hemen ölmeyegör."
Şeyhülislam Yahya

Unutkan bir toplumuz. Nice hizmetleri geçmiş bir kimse ölür; televizyonla, gazetelerle duyurulursa ne iyi... Duyurulsa da kısa zamanda unutulur.

Geçenlerde, ta ortaokulda iken düzenlediğim -ilki yitmiş- şiir defterlerinden ikincisini açarak, bir arkadaşıma Tokadizade Şekip'in şiirlerinden okudum. Eski şiiri ustaca kullanan ozan, **Derviş Sözleri** adlı kitapçığındaki örneklere bakılırsa, hece ölçüsüyle yazdığı, dervişçe sözlerindeki güç de ortaya çıkar.

Tokadizade karamsar bir şairdi. Şiirlerinde yer yer Tanrıya bile sitem edecek denli duyarlı bir insan, bir insan-sever'di. yazın kitaplarında adının geçtiğini pek sanmıyorum. Sadece, İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Türk Meşhurları Ansiklopedisi'nde yaşamöyküsü -fotoğrafsız olarak- verilmiştir. Kendisini tanıtan bir de kitap var. İzmir yazıncılarından Hüseyin Avni Ozan'ın hazırladığı bu kitap, İzmir Halkevi'nce bastırılmıştı. (Gövsa, bu kitaptan "risale" diye söz açar, ama, aslında büyükçe bir kitaptır.) Tokadizade, o zamanlar İzmir dışında da tanınmıştı. Çünkü, Ahmet Haşim'ın ona yazdığı bir mektup, sözünü ettiğimiz kitapta yer almaktadır. Ahmet Haşim, Tokadizade'nin karamsarlığını ele alarak, ona birtakım öğütlemelerde bulunmaktadır.

Ne var ki, o zamanlar, tanınmak için İstanbul'da olmak ya da kitaplarını, yazılarını orada bastırmak gerekirdi. Halit Ziya Uşaklıgil de işe İzmir'de başlamış, sonradan İstanbul'a taşınarak ününü orada sağlamıştı. Gerçi Tokadizade'nin ününü sağlayan kitabı da İstanbul'da basılmıştı, ama kendisi İzmir'de doğduğu gibi -arada Osmanlı Meclisi'nde de bulunmasına karşın- İzmirli kalmıştır. 1932.yılında, bir gün, İzmir gazeteleri, onu manşete çıkarmışlardı. Çünkü, oğlu Nâsır'ın, bir hastalıktan ölümü üzerine babası Şekip de alnına tabancayı dayayarak kendisine kıymıştı. Manşetlerden birini anımsıyorum: "Güneşle peyki defnedildi" (güneş ile uydusu gömüldü).

İ.A. Gövsa, onu hem ozan hem de düşünür olarak tanımlıyor, ki bunda haklıdır. Tokadizade'nin şiirleri genellikle, insanın yeryüzünde çektiği acıları yansıtan, koyu karamsar ürünlerdir. Kendisi dinsiz değildir, üstelik Mevlâna'ya da bağlıdır. Ancak, vicdanı onu, tanrıya bile sitem etmekten alıkoyamaz. "Yuf Borusu" adlı şiiri, eski yolda, eski dilde bir şiirdir, ancak, yazınımızda bunca sert bir eleştiri pek görülemez. Eleştiri toplumdan çok göklere doğrultulmuştur. 1925'te (1341) İstanbul'da basılan Huzur-ı Hilkatte adlı kitabı, Abdülhak Hâmit Tarhan'ın Makber'ini anımsatan ölçü ve biçimle örülmüştür. Tokadizade bu kitabına uzun bir önsözle başlar; sonra uzun şiire geçer. Göklere seslenir, bir ara, geri döner gibi olur, inancını öne sürecek olur; ancak, vicdanı, inancının üstündedir; yine coşar, eleştirilerine döner. Bu kitap Latin yazısı ile basılmış değildir. Basılacağını da sanmam. Ancak, Türkiye'de özgür düşünce açısından, ele alınarak, Hüseyin Avni Ozan'ınkinden değişik bir kitap yazılabilir. Bu kitap bilinmiyor. Bunca yazıncımız, araştırıcımız, özgür düşünceye bağlı olanlarımız var. Tokadizade yine de tanınmamış, ele alınmamıştır. Ülkemizde özgür düşüncenin incelenmesi dağınıktır; bir araya getirilecek şiir ya da düzyazı düşüncelerle büyük bir kitap doğabilir. Divan ozanlarımız, hep yobazlara karşı olmuşlar, onları "zahit" (o zamanın aydınlarınca: kaba sofu anlamında) anmışlardır. Batı etkisinde değişen yazınımızda da (Tevfik Fikret'in **Tarih-i Kadim**'inde olduğu gibi) özgür düşünce zaman zaman ortaya çıkmıştır.

Yazıncı bir arkadaşımla, unutulma konusunda sık sık konuşuruz. Yazıncılarımız, düşünce alanında, kendi inanlarına yakın ozan ve yazarları tanır, onların ötesine -gereğince- geçemezler. Genel olarak da, yukarıda, bu arada çeşitli yazılarımda belirttiğim gibi, unutmak en büyük sayrılıklarımızdan biridir.

* * *

Tokadizade'den, dili az çok sade bir iki örnek vermeden geçemiyorum. **Huzur-ı Hilkatte**'nin önsözünden (Mukaddime):

"Bizi kolumuzdan tutarak tarik-i necata (kurtuluş yoluna) sevk ediverecek semavi (göksel) bir el gö-

remiyoruz. tarihin erişemediği zamanlardan beri birbirlerini yiyen vahşiler bugün de o hayvanca hallerinde devam edip gitmiyorlar mı?" (s.15).

* * *

"Istırabımla şi'rim inceldi,
Istırabımla şair oldum ben."

* * *

(Hece ile):
Bir şey anladım gizli hilkatten (yaradılış)
Boğarken karşımda kardeş kardeşi.
Bir katre görmedim bahr-i rahmetten (esirgeme denizi)
Gördüğüm yalınız kanla gözyaşı.

* * *

Bulamadım seni semada yerde,
Nerdesin Allahım, nerdesin, nerde?

* * *

Huzur-ı Hilkatte'den:
Mehtâb ile zib ü fer (süs ve aydınlık) bulur mu
Teşkil edilirse kanla derya (deniz)?

* * *

Dünyamız a benziyorsa billâh,
Ukbâda (ahret) da ölmek isterim ben.

* * *

Güldürmek elindedir, bu mâlûm,
Ağlatmana aklım ermiyor, ah!

* * *

Hasretle bakar durur uzaktan
Bir nimete bin sefil-i mahrum (yoksun sefil).

* * *

Ben gülmeyi istemem ilâhi (Tanrı...)
Karşımda dururken ağlayanlar.

* * *

Olsaydı eğer elimde kudret,
Ben dûzahı (cehennem) söndürürdüm elbet

* * *

Hece ile bir şiirinde:
Fena isem neden yarattın beni,
Kudretin yok muydu iyi yapmaya,
Ne için bıraktın yoldan sapmaya?

Ek. *Kıyı'nın 89. sayısında (Ağustos 1993), M. Türker Acaroğlu, "Hocam, Gaffar Güney" başlıklı yazısında, yaşımız gereği, Gaffar Güney'le arkadaş olamayacağımı belirtiyor. Dostluk yaşa bakmaz. Benim en yakın dostlarımdan biri, "Atatürk İnkılâbı, Ziya Gökalp, Yahya Kemal, Halide Edip Adıvar" adlı kitabı dolayısıyla tanıştığımız, 1892 doğumlu (benden yirmi altı yaş büyük, babam yaşında) Saffet Urfi Betin'di. 1950'de tanıştık, 1968'de ölümüne dek içtiğimiz ayrı gitmedi. G. Güney o bunalımlı çağında, herkesten değil, biz arkadaşlarından para isterdi.* •

gıcırdayan bir pencere

Oya UYSAL

rüzgârda gıcırdıyan bir pencere
ulaşıyor alt kattan yatağıma gece
dalıyorum uykuya bir ninni de

bir bulutun kıyısında dizlerimin üstünde
soyunmuşum hüzünleri
yol alıyor bir şilep altımda
peşinde martılar ve balıklar
çivit mavisi atıksız bir denizde
uzak denizlerden geliyor olmalı ambarı yüklü
leğende küçük bir kızken
kıçında ateş yakıp
yüzdürdüğüm pat pat
kırmızı teneke gemi gibi
içimde sevinç dalgası bırakıp
el ediyorum
geçip gidiyor

dut ağaçlarıyla çocuklar geliyor
uçurtmaları ve çicozları ceplerinde
kapısına ekmek kırıntısı bırakıp karıncanın
tereyağı - reçel sürülmüş ekmek kokusuyla
kenarda ebegümeci topluyor yaşlı bir kadın
türküsünde kavuşmuş iki sevgili
altın pırıltısında aşı boyalı bir evin camları
tepede
yeşile serili sakız beyazı çamaşırlar
bayılmış güneşte
işe çocuğa sevgiye hamarat bir kadın
tek tek katlayıp
hazırlıyor ütüye
kara kaplı kalın kitabıyla çıkıp geliyor
peder
kesiliyor dizlerim bulutlardan
uçuyorum
renkler yitmiş
toz toprak kaçıyor gözlerime
boran
korkuyorum

çocuklar kaçışmış
ihtiyar kadının türküsü ağıt
aşı boyalı evin camları kirli
ise bulanmış hamarat kadının çamaşırı
gıcırdatıyor dişlerini peder
uçuyorum

uyandım
rüzgârda gıcırdıyan bir pencere
ulaşıyor alt kattan yatağıma gece

ince bir dokumayla örülü şiirler:

üretimde sevda

● Ahmet ÖZER

Gerçek Sanat Yayınları şiir dizisinin 50. kitabı önümde: **Üretimde Sevda**. Bir sevdanın, ince dokumasıyla örülen şiirlerin toplamı olan **Üretimde Sevda**; şair, yazar ve gazeteci **Ruşen Hakkı**'nın 11. kitabı.

Kitapla birlikte şairi de sanki karşımda oturur gibi. Sıcak, sevecen, duyarlı bir yüreğin uçsuz bucaksız serüveninden güzellikler saçılıyor aramıza. 30 yıllık **İzmit** yaşamını dolduran bir basın emekçisinin çok yönlü üretkenliği, **Ankara**'da **Türkiye Yazıları**'yla boyveren bir büyük sanat çınarı gülümsedikçe dalbudak salıyor.

Ruşen Hakkı, İzmit Körfezi'nde bir deniz feneridir. Uzak diyarlardan gelen pek çok gemi bu fenerin kılavuzluğunda, kendini sağlama almanın mutluluğunu yaşamıştır hep. Orda **Kocaeli** gazetesinin bir köşeciğinde, ünlü ünsüz nice yazara ışıldağını tutmuş, kucağını açmıştır. Ülke coğrafyasında yaşayan pek çok yazarın, kitaplarının mürekkebi daha kurumadan onun köşeceğine konuk oldukları bir gerçektir. Hepimiz o köşede soluk almanın kıvancını duymuşuzdur. Bu köşede yer alan yazılarda, sımsıcak bir yüreğin atışını duymuşuzdur hep. Şiirleri de bu sevecenliğin bir göstergesi olmuştur.

Üretimde Sevda, şiirin söylem kadar, dize özgünlüğünü de gerektiren bir olgu olduğunu kanıtlayan bir yapıt. 64 sayfalık kitap, şiir adına, edebiyatın bu özgün alanına yeni ufuklar açıyor:

Dalınceçiçek gökçe
Sesime kar yağıyor.

Şiirin ne olduğu, bir şairin dünyaya bakışında özetlenir. **Ruşen Hakkı**'nın dizelerinde soluklanan sözcükler, bir yerde onu, yaşamın anlamını bilen biri olarak bir güzelliğin insanı kılar.

Yaşamın gelgiti içindeki çelişkiler, ölümle yaşam, yoksunluklarla erinç, bıçak ağzı bir uzaklıkla dökülür şiirine:

Severken Karacaoğlan
İpe giderken Pir Sultan

dizelerine;

Canevim yanardağ
Hava sulusepken dizelerini katar.

Şair, yaşama, bir sevgiliye bakar gibidir. Yaşamın içindeki coşkuyu hep elinin altında tutma gerçeği, aşkın bir

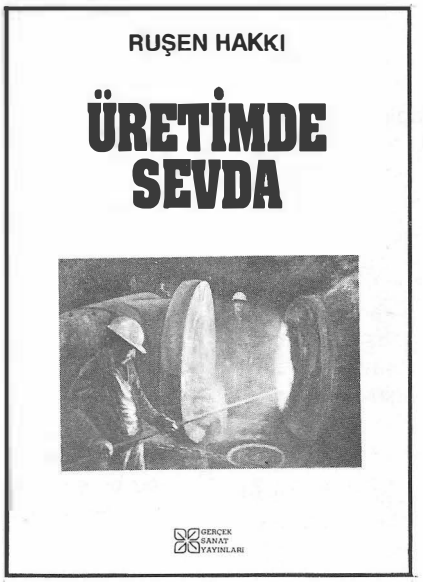

başka boyutunu oluşturur:

Gitmişsin gölgen kalmış
duvarda

İşte bir duyarlığın, okurun bilincine kazılan görüntüsü.

Aşk, hep bir ince dokumadır. İçten içe bir yerlerden sızan duygularla nakışlanır, sevincimizi havalandırır.

Bir aşkı dokuyorsun
Perdesi alçak sesinin işliğinde.

Ruşen Hakkı'nın kitabını okurken, şiirler arasından fışkıran nice özgün dizelerle karşı karşıya kaldım. Bu dizeler, şiirlerin arasından başını kaldırıp soluk almak ister gibi önümdeki kâğıtlara döküldüler.

Okurlarımıza onlardan bir demet sunarken; son yıllarda, şiir alanındaki çoraklığın içinde, elini rüzgâra vermiş bu düşleri, bu duyarlıkları, bu sevdayla dokunan ışıltılı sözleri yazınımız adına önemli bir kazanım sayıyorum. Yıllardır bu alanda ürettiklerine yeni bir boyut kazandırıyor **Ruşen Hakkı**. Şiirin bir ses olduğunu, sözün bu sesle nasıl yankılandığını kanıtlıyor:

Bak çiçeğini dökmüş kaldırıma
Az önce balkonda dövdüğün
halı

.....

Ve uçuşuyla boşluğa
Adını yazan kırlangıç

.....

İşkenceciydi
Kanına girdi sözcüklerin
Şiire geçit vermedi

.....

Güz! Hüznün izdüşümü

.....

Bakırın güze yatkınlığı
Doğanın huyundandır

.....

Hüznü bir yufka gibi açan annem
Gülümsüyor sırtında yeşil
hırkası

.....

Yürüdüm yol boyu ayıklayıp
dikenleri
Sevgi çiçekleri ektim acının
saksısına
Belki sular diye gelip geçenler.

Ruşen Hakkı şiirlerine çoğu kez '**güz**'ü konuk eder. Eylül de bu güzle birlikte gelir. Toplumsal yaşamımızdaki acıları, yokoluşları, budanan filizleri bu yok olup gitme günleriyle yansıtmaya çalışır. Kimi güzelliklerin ardından payına hüzünler kaldığını da vurgulamadan edemez. Hayat ne kadar ağır, hüzünlü, acımasız günlerle yüklü olsa da yine de mutluluk, yüreği sarsan kıvılcım, bir güzelliğin ardından gidiş, kesintisiz sürecektir:

Yorgun bir akşamın kucağından
Taze bir geceye tırmanıyor
sarmaşık

Zaman hep tuzaklar kurmuştur duyarlı yüreklere. Bir terslik sürmüştür yaşam boyu. Yine de şairin bir yanı şubatsa, bir yanı hep temmuz kalmıştır. Şiirinde kuş sesleri eksik olmayan **Ruşen Hakkı**'nın bembeyaz sözcükleri rengini karlardan almıştır.

Kitabı okuyup bitirdiğimde, 'hüzünler paylaşılınca azalır, sevinçler paylaşılınca çoğalır' sözü takıldı aklıma. Bir yüksek fırından üretilen sevdanın, şairin dizeleriyle yüreğimize düşsel ufuklar açtığı bir gerçek. Bu duyarlığı bizlere kazandıran şairlere, çok şey borçlu olduğumuzu düşünüyorum. Teşekkürler **Ruşen Hakkı**. Yüreğin varolsun! ●

Üretimde Sevda, Ruşen Hakkı, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1993, 64 s.

çağdaş masalcı yaşar kemal

• Mehmet GÜLER

Hamite'li bir çocuk:

Hemite Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı küçük bir köy. 8 Mayıs 1993 günü büyük bir şenlik vardı o köyde. Dünya Kültür akademisi genel sekreteri başta olmak üzere pek çok konuk gelmişti. Davullar, zurnalar çalıyordu. Bu köye dikilen anıtın açılışı vardı o gün. Toros dağlarından koparılmış koca koca kayaların arasında fışkıran genç bir adamın heykeliydi bu. Hani kayaları delip çıkan incir ağaçları, kırmızı güller, sarı çiçekler vardır. Kaya ne kadar sert olursa olsun, yine de delip çıkarlar onu, güneşe doğru fışkırırlar... İşte fışkıran bu genç adam, Hemite köyünde doğup, dünyanın sayılı yazarları arasına giren Yaşar Kemal'dir...

Dünya basınında Yaşar Kemal:

Yaşar Kemal büyük, çok büyük bir yazardır. Ne yazık ki Nobel'i sürekli olarak kaçırıyor. Oysa Nobelciler böyle epik bir yazara Nobel'i vermekle kendi ödüllerini epeyce onurlandırırlardı.

Francoise Xenakis, Le Matin

(Fransa)

Yitirdiğimiz anlatım geleneğini ne mutlu ki Yaşar Kemal bulmuş. Tarihi ve politikayı altüst ederek, yirmi beş, otuz yüzyıl sonra Yunanlı ozan (Homeros) susmuş ve söz sırası Truvalı ozana (Yaşar kemal'e) geçmiş.

Paul Theroux, The New York Times

(ABD)

Zengin yaratısı, yaşar Kemal'i herkese seslenen zamanötesi büyük klasiklere yaklaştırmaktadır.

Michel 1. Makarius, Jeune Afrigua

(Fransa)

Bu romancının sert ve şiirsel destanında yaşlı Anadolu'nun bütün tadı, muzipliği yatar.

L'Action

(Fransa)

Çok büyük bir yazar... Eserin güzelliğine kapılıyor okur, bitirince şaşkınlık ve mutlulukla doluyor.

Farne de Ajord'hui

(ABD)

Yaşar Kemal halkın kültürünü temsil etmektedir. Epiği geniş, katkısız bir halkçı temele yaslanmıştır. Romanları yaşamın zenginliği, sıcaklığı, güzelliğiyle doludur.

Joel Ohisson, Arbetet

(İsveç)

Yaşar kemal, Nobel Edebiyat Ödülü'nü almalıdır. Onun epik gücü, toplumsal eleştirisi ve gerçekten ayrılmayan masal öğeleri öylesine etkili ki, Nobel Ödülü verilirken onu bir kez daha görmezlikten gelemeyiz.

Steffan Stolpe, Nerikes Allahande

(İsveç)

Kalemi insanlığın hizmetinde bir yazar.

Henry Lundström, Sundvalls Tidning

(İsveç)

Yaşar Kemal yalnızca Mitterand'ın kalbindeki sevgili halk ozanı değil, Yaşar Kemal edebiyatın bir devi.

Andre Clavel, Nouvelles Letteraires

(Fransa)

Korkusuz bir toplum eleştiricisidir Yaşar Kemal. Ve eşsiz bir şair. Onu okuyan herkes büyüleyici, güçlü anlatım yeteneğine hayran kalır.

Dagens Nyheter

(İsviçre)

Bendini yıkan ve taşan bir nehir gibi coşkun bir anlatı...

Joel Ohlson, Arbetet

(İsveç)

Sözlü halk edebiyatıyla ilişki içinde edebiyata doğan Yaşar Kemal, durmadan şiirsel imgelemle "yaşanmışın" tadını birleştiren büyük bir ustadır.

Hubert Juin, Le Monde

(Fransa)

Bir kere daha Kemal, bize kendi halkının güçlü ve nefis öyküsünü getiriyor. Onların sıkıntılarını, vahşi bir toprağı, yaşayabilmek için mücadele edenlerin düşlerini...

Publishers Weekly

(Fransa)

Türk romancısı Yaşar Kemal'in Ortadirek romanı, edebiyatın büyük insan manzaralarından biridir. Bu roman aslında Savaş ve Barış, Moby Dick boyutunda bir eserdir.

Mechel Cournot, Le Monde

(Fransa)

Kaşarlanmış kentliler, beton ve ziftle bütünleşmiş bu kitabı açmasın, anlayamazlar. Geometrik kafalar, en yakın ufuklarından ötesini göremeyen mantıkçılar bu kitabı açmasın, anlayamazlar. Ama toprağa ve gökyüzüne kenetlenmiş köylünün sert yaşamını düşleyebilenler, bir gemiye biner gibi binsin bu demirden toprağa, bizlere sonsuza dek yasak edilmiş bu serüveni yaşasınlar.

M. Rieux, Que Lilre

(Fransa)

Türk basınında Yaşar Kemal:

Yaşar Kemal'e Paris'te Mondial del Duca ödülü verildiğinde Hürriyet gazetesi olayı sekiz sütüna manşet yapmıştır.

Bu ödülü aldığı günlerde İlhan Selçuk Cumhuriyet gazetesinde mizahlı bir dille Yaşar Kemal'e şöyle sesleniyordu:

- Ulan, Anadolu'nun tezekli köyünden çıkmışsın; deli danalar gibi oradan oraya dolaşmışsın; arzuhalcilik, su bekçiliği, kunduracı çıraklığı yapmışsın; şimdi Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın özel konuğu olup Fransa'ya gidersin; Fransız Akademisi'nin "saygıdeğer" üyelerinden ödül alırsın.. Başımıza bela mısın ulan? sende hiç "memleket, millet sevgisi" yok mu? Niye köylüyken köylülüğünü bilmedin, yerinde oturmadın? Yoksa Nobel ödülünü de alıp tepemize mi çıkacaksın?..

tohum taneleri

Ömer KAYAOĞLU

Bir açı güneşte
Yağmurda biri
Biri toprakta
İşte oluşmuş üçgen
ve ey tohum sen
Ortasındaki nokta

Elinde olsaydı seçenek
Üremek için gelecek sene
Tarlaya gidecektin yine

Madem kalamadın kalburüstü
-Senin yazgın bu demek-
Dediler yallah değirmene
Küsersen kime ne
Tavşan da dağa küstü

Hamura dönüşecekse un
İlenme de biraz avun

Yaşar Kemal, 1984'de TÜYAP Halk ödülü'nü aldığında gazeteci yazar Nadir Nadi törende şunları söyler:

Sen halkın içinden yetişmiş, gerçek ve gerçekçi bir Anadolu yazarısın. Bir başka deyimle yetiştiğin güney topraklarını halkı ve doğası ile dile getiren güçlü bir ozansın... Çok sevdiğin halkın, bu sevgiye ne denli lâyık olduğunu oylarıyla göstermiş bulunuyor. Ne mutlu sana!

Onun için Adnan Binyazar da şunları yazıyor:

Yaşar Kemal'in romanı geleneksel değer yargılarına ve halkın oluşturduğu dil değerine dayanır. Roman dünyasını algılayışında, insanlar, doğa içinde anlatım yoluyla biçimlenmesinde tüm Anadolu uygarlıklarının yarattığı birikimlerin etkisi büyüktür. Çukurovanın kendine özgü dünyasına yönelen Yaşar Kemal, bu özelliğiyle evrensel bir insanlık dünyasına da açılmaktadır.

Halk kültürünü iyi tanıyan Pertev Naili Boratav da onun için şunları söylüyor:

Yaşar Kemal, Anadolu aşık hikâyeciliğinin geleneğine göbek bağıyla bağlı kalmış bir yazar. Onu ta çocukluğundan başlayarak Anadolu sözlü geleneğinin destansı türleri büyülemiş. Kemal Sadık Göğceli (asıl adı), Yaşar Kemal olma kararına varınca da, Batı romancıları arasında Faulkner, Solohov gibi, romana destanlık boyutlar verenlerden seçiyor ustalarını.

Eleştirmen Konur Ertop da şunları söylüyor:

Yaşar Kemal, doğayı anlatımda usta bir yazardır. denizi anlatmakta da olağanüstü başarılı olmuştur.

Yaşar Kemal'in büyülü anlatımı için Yüksel Pazarkaya'yı dinleyelim:

Düşün ve eylem, duygu ve algı, düş ve tanı, kısacası oluşun ve gelişimin her türlüsü bir arada. Yaşar Kemal'in anlatımını, anlatımın saltık bütünlüğünü oluşturur. Evrenin, doğanın ve insanlığın yaşanmış belleği de anlatımın kendisi olur. Yaşar Kemal, bu yüzden epopeler, çağdaş, özgün roman yapılanmasıyla masal ve söylencelerin binlerce yıllık geleneklerine de bağlıdır.

Yaşar kemal'in Ölmez Otu adlı romanı için Zeynep Oral şunları söylüyor:

Harika bir kitap. Yaşam dolu, güç dolu, coşkularından sevince boğan, okuyucunun dünyasına yeni dünyalar katan bir roman. Hani neredeyse, bu ana topraktan fışkıran yazarın yanında, bizim tüm romanlarımız apartman saksılarında yetişen bitkilere benzediler.

Murat Belge, onun anlatımında bir başka özelliğe parmak basıyor:

Folklorla Yaşar kemal arasında değişen bir ilişki vardır. Bir mücadele ilişkisi gibi, ama dostane bir mücadele ilişkisi gibi. Kimi zaman Yaşar Kemal folklora üstün gelir, onu denetleyebilir. İlişkinin en verimli sonuçlarını verdiği durumdur bu.

Berna Moran şöyle yazar:

Yaşar Kemal toplumcu olmakla birlikte, bir bakıma gerçekçi yöntemden uzak durmuş bir yazar. Kullandığı olağandışı olaylar, simgeleşmiş kişiler ve hayvanlar, mitos kalıpları, onun romanlarını destan, efsane ve halk hikâyeleri geleneğine bağlar. Ne ki bu geleneğin sınırları içine hapsolmamış, modern, hatta modernist anlatım yöntemlerini bu gelenekle uzaklaştırmağa çalıştırmıştır.

Eleştirmen Fethi Naci Ortadirek romanı için şunları söylüyor:

Bugüne kadar okuduğum en mükemmel Türk romanıdır. Hiçbir romanımızda belirli şartlar içinde yaşayan, belirli bir tarihsel ve sosyal zamanın "Türk insanı"nın böylesine somut, böylesine derinliğine; tabiatın böylesine zengin, canlı, kıpır kıpır verildiğini hatırlamıyorum.

Alpay Kabacalı, Yaşar Kemal'in Al gözüm Seyreyle Salih adlı romanı için şunları yazıyor:

Edebiyatımızın bir doruğu olan ve çağdaş dünya romancılığı açısından da önemli bir yazar olarak görülen Yaşar Kemal'in romanında yeni bir yapıt bu. Yerellik boyutlarında kalıp evrenseli yakalayabilmesiyle, roman gerçekliği içersinde çağdaş toplum ve insan gerçekliğini yansıtma başarısıyla, tadına doyulmaz Türkçesiyle, ak-

ıcılığıyla...

Gizli bir şair olan Yaşar Kemal'i şair Ceyhun Atuf kansu şu dizelerle anlatıyor:

Yaşar Kemal, yaylaların sözlüğü
Ortadireği gök boya Türkmen çadırının
Haber saldılar senden ki
Getiren seher yeli selâm olsun...

Çok sevdiğim yazar Yaşar Kemal'e, bunca söz arasında bir de ben hediye etmek isterim:

Yaşar Kemal, romancılığımızı tek seslilikten çok sesliliğe geçirdi. O, romanlarını yalnız başına yazmıyor; arılarla, kurtlarla, kuşlarla, börtüböceklerle birlikte yazıyor; onların sesini, çığlığını, orkestrasını katıyor. Yaşar Kemal suyun sesiyle yazıyor romanlarını, gök dolusu yıldızla. Yeryüzü insanlarıyla yazıyor romanını, toprağın üretkenliğiyle, çakırdikenleriyle, yarpuz kokularıyla. Onun için kocaman bir galeksi gibi ışık içinde romanları, renk seli...

Sözü bitirmeden:

Yaşar Kemal'in, "Sanki seyre gelmişim dünyayı" deyişi boşuna değildir. korkunç bir gözlem gücü vardır onun. Arıları, kuşları, kartalları, atları, yağmuru, bulutu, sıcağı.. sayfalar dolusu anlatırken bitmez tükenmez zenginlikler serer önümüze. Bu gücünün kaynağını kendisinden dinleyelim: "Bir şeye gözümü dikip günlerce durmadan seyretmek benim çocukluk huylarımın başlıcalarındandı." konuşmasını sürdürüyor; "Dünya öylesine bir renk cümbüşünde çalkalanıyordu ki, inanmak olası değil. Bütün kuşların, kelebeklerin hep ötelerdeki, hiç görmediğim Akdeniz'den geldiğini sanıyordum. Bir de köyümüzün tam önünden akan Ceyhan ırmağının getirdiğini sanıyordum. O gün bu gündür bütün düşlerim ak bulutlu ve renklidir."

Yaşar Kemal'in romancılığı için çok şey söylenebilir. Söylenmiştir de. Bunların en önemlilerinden birisi, onun çok güçlü bir betinleme (tasvir) ustası olmasıdır. Romanlarını okurken daha ilk satırda sözcük yağmuru, dil coşkusu kuşatır sizi, alıp götürür. Karanlık bir gökyüzünde patlayan binlerce maytap seli içinde kalmış gibi duyarsınız kendinizi. İşte kısa birkaç örnek: "Yağmur sabahleyin kesilmişti. Ova çamurdu. Ama şimdi dağa tırmanıyorlardı. bastıkları yer küçücük taşlıydı. Taşlar ayaklarının altından kayıyordu. Hava çürük ağaç, acı çiçek, ot kokuyordu. Gökteki yıldızlar iri iri... Kuş vardır oğlak gibi meler, işte arada bir de o meliyordu. biraz daha yukarılara çıkınca bir Yusufçuk kuşu öttü. "Yusuuuufcuuuuk! "(İnce memed'den). Bir başka örnek: "Yağmur sarıydı, sıcak toprak da sarı, bulaşık buğulanıyordu. Kızgın saca düşmüş gibi, yağmur, gece, karanlık, buğulanıp tütüyordu" (Demirciler Çarşısı Cinayeti'inden). Denizi de tıpkı kırlar, ovalar kadar güzel anlatır: "Deniz ağarmıştı, aşağı indim, bahçedeki erguvan, tepeden tırnağa çiçeğe durmuş pembesini alacakaranlığa bir ışık patlaması salıveriyordu. Kıyıya indim, deniz dümdüzdü, seher yeliyle ılık, kokuyordu" (Deniz Küstü'den).

Yaşar Kemal, betimleme ustası olduğu kadar tip yaratma ustasıdır da. İnsanın iç ve dış görüntülerini ayrıntılarına girerek yansıtır, ilginç kişilikler sergiler. Sıradan olmayan zengin tipler yaratır. Bu tipleri epopelerin olağanüstü düşlerinin içine batırıp çıkartır. Örneğin, Ölmez Otu adlı romanında köylüler Toros dağlarından Çukurova'ya inmektedirler. Köylüler, Uzunca Ali'nin anası Meryemce'yi köyde boğup geldiğine dair öyküler uydururlar. Yalan olduklarını bildikleri halde giderek kendi düşlerine, mitlerine inanmaya başlarlar, Uzunca Ali'yi linç etmeye kalkışırlar. Aynı romandaki Memidik, Taşbaş da birer efsane tiplerdir. İnce Memed romanının ünlü kahramanı ince Memed de bir halk kahramanıdır. Birinci ciltin sonunda "imi timi belirsiz" yere giden ince Memed, diğer ciltlerde yeniden ortaya çıkar, giderek efsaneleşir. En sonunda ruh olup göğe çıkar. Çıkar ama, ayak izleri Toros dağlarının kayalıklarında kalmıştır. Demirciler Çarşısı Cinayeti adlı romanındaki Derviş ve Mustafa beyler, Yel Veli, Mestan da son derece ilginç efsane tiplerdir.

Yaşar Kemal, çocuk romanı da yazmıştır. Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca adını taşıyan bu kitaptaki Filler Sultanı, Topal Karınca, Ulukepez de masallara, efsaneler bulaşmış farklı, renkli kişiliklerdir.

Yaşar Kemal'i büyük ve ayrıcalıklı yapan özelliklerinden biri de düş kurma gücüdür. Binlerce yıllık masal, mitoloji geleneğinin günümüzde önemli bir sözcüğüdür o. "Epik" olması, "çağdaş Homeros"a benzetilmesi bu yanından kaynaklanır. Onun romanlarında gerçek nerede biter, düş nerede başlar, anlayamazsınız. Bunlar birbirine zarar vermez, tersine birbirini besler. Okuru korkunç bir zenginlikte kuşatan renkli, coşkulu dünyalara alıp götürür. Diline şiirsel büyüler, renkler, tadlar kattığı için de gizli bir ozandır o. Romanlarını okurken koca bir Anadolu; taşıyla, toprağıyla, karıncasıyla, kuşuyla, tarihsel değerleriyle konuşuyor gibi olur. Ama salt Anadolu sınırları içersinde kalmadığını da duyarsınız. tüm has sanatçılar gibi sınırlarını zorlar, evrenselliğe ulaşır. İnsanlığın bin yıllık acısı, sevinci, umudu, barış dileği girer içine. Yapıtlarının otuz küsür dile çevrilmiş olması, dünya edebiyatının en seçkin yazarlarından sayılması, bu özelliklerinden dolayıdır. Gittikçe parlayan, gittikçe renklenen bir yıldız kümesi, galeksidir o. Başka ülkelerin insanları, Atatürk'ün adının yanında hemen onun adını da hatırlıyorlarsa, yabancı ülkelerin cumhurbaşkanları, başbakanları onun elini sıkmış olmaktan mutluluk duyuyorlarsa boşuna değildir bu. Hakedilmiş anlamı vardır tüm bunların.

Yaşar Kemal, son derece yoksul bir aile çocuğudur. Ortaokul son sınıfında okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bölgedeki halk ozanlarından, gezginci masalcılardan etkilenerek, onlar gibi şiir söylemeye, masal anlatmaya özenmiş, edebiyatla ilk tanışıklığı da böyle olmuştur. Yaşamak, geçimini sağlamak için çok kötü koşullarda çalışmak zorunda kalmıştır. Fabrika işçiliği, ayakkabıcı çıraklığı, ırgatlık, öğretmenlik, amelebaşılık, gazetecilik, arzuhalcilik gibi türlü işlere girip çıkmıştır. Ama yılmamıştır, kendi kendini yetiştirmesini sürdürmüştür. Karacaoğlan'dan, Dadaloğlu'ndan gelen söz geleneğimize yeni anlatım değerleri katmasını bilmiştir. Onun romanları geleneksel değer yargılarından, halkın oluşturduğu dil ve düşünce zenginliklerinden geçerek dünya kültür denizine açılmıştır. Hiç abartısız söyleyebiliriz ki, Anadolu'nun olduğu kadar yeryüzünün de en büyük yazarlarından biridir o.

Yaşar Kemal için söylenecek söz bitmez. Yazımı, Maksim Gorki için söylenen bir söze benzetme yaparak bitirmek istiyorum: **"Yaşar Kemal Anadolu'nun dev rahminden doğdu, halkın etinden bir ağız yarattı kendine...'**

Yaşar Kemal böyle bir ağızdan konuşuyor işte. O dev yazarı tanımayı, onunla aynı çağda yaşamayı büyük bir mutluluk sayıyorum... •

24 kasım mesleği anma günü

● **Nazif EVREN**

Ben **"Öğretmenler Günü"** diyemiyorum 24 Kasım'a. Aslında öğretmenlerin günü, ilk derslerini vermek için dersliğe girdikleri günden başlar, yaşamın sonuna kadar sürer. Peki ama, öğretmenlerin günü nerede diye sorabilirsiniz. Türk toplumunda öğretmenlik mesleğinin bir çok anlamlı nirengileri vardır. Bunlar yıllanmış bordo şarabı gibi önemini, tadını, toplumdaki değerini korumakta ve yücelmektedir.

1848'de öğretmen okullarının açılışıyla gelişen bir eğitim kaynağı var. Bu kaynaktan aldığı güçle anlamlaşan Tevfik Fikret'in bir,

Fikr ordusuyuz meş'al-i irfanla mücehhez;
Âyât-ı hakikat okunur râyetimizde
....
Cehlin, gecenin hâdimiyiz, hâdim-i ilmiz;
Fikr ordusu, feyz ordusu, nur ordusuyuz biz.

marşı var ki bir eğitim döneminin değerini taşır:

"Bilim çırakmanı ile bezenmiş bir fikir ordusuyuz. Bayrağımızda gerçek ayetler okunur. Bilmezliğin, karanlığın yıkıcısıyız. Bilimin hizmetindeyiz, yapıcısıyız."

Başka eğitim hamlelerinin sınır başları da şöyledir:

"Alnımızda bilgilerden bir çelenk
(.....)
"Sürer eker biçeriz, güvenip ötesine
Milletin her kazancı, milletin kesesine
Toplandık başçiftçinin, Atatürk'ün sesine
Toprakla savaş için, ziraat cephesine"
(.....)

Bu marş, topyekün bir eğitim hamlesinin, davranışının Türk köyüne, köylüsüne, büyük yararlar sağlayan, eğitim etkinliğinin sembolüdür.

Biraz gerilere gidersek, Balkan Savaşında, Birinci Dünya Savaşında, Kurtuluş Savaşında öğretmen var. Şehit olup künyeleri gelen, evinde genç karısını, yavuklusunu, doğumunu görmediği yavrusunu bırakıp, mehmetçikle yan yana, omuz omuza savaşan öğretmen var.

Kurtuluş Savaşından sonra **Atatürk**'ün güvendiği öğretmen, her devrimde önde olan öğretmen. **Şeyh Sait** ayaklanmasında ilk şehit. **Menemen** olayında başı uçurulan öğretmen. **Kayseri**'de toplantı için bulundukları salonu yakılmaya çalışılan öğretmen. Bugün köylerimizde şehit edilen, okulu yakılan öğretmen.

Kısaca belirtmeye çalıştığım bu hasletleri karşısında, **Atatürk**; başöğretmenliği kendine büyük bir ünvan saymış, mesleğe de bu adı katarak, öğretmenleri kendine adaş ettiği "mesleğin günü" daha kavramlı ve kapsamlı olmalıydı.

Atatürk'ün adının birçok işlerde gölgelenmesi gibi, **'başöğretmen'** adı da **'müdür'** oluverdi. Sen **Atatürk**'ün verdiği ünvanı kaldır, öğretmenleri sürüm sürüm sürüdür; sonra da onore etmek için **Atatürk**'ün ulus okulları gününü **"Öğretmenler Günü"** yap. Bu bir çelişkidir. **Atatürk** sağ olsaydı, adını koyduğu **'başöğretmen'**i aramaz mıydı?

Bütün bu yanılgılarla beraber, gene de bir mesleği anma gününün varlığından zevk duyan emekli bir öğretmenim. Yukarıdan beri belirtmeye çalıştığım, bu yüce mesleğin gününün tarihi oluşumu içinde kavram ve kapsamının yer alması isteğidir.

Ben böyle düşünüyorum, başka türlü düşünenlere de saygılıyım. ●

yaralı burağan

Güngör GENÇAY

Kuşlar kapısında işin ne
Potinlerin böyle ha demeye
Kalkıp yürüyecek gibi.
Böyle heyecanı ellerine dolanmış
Böyle karmaşık, suskun.

Yoksa
Korkusu parmağında çoğalan
Avcı kımlikli olmak mı suçun.

birinci sevda dönemi

Talat AVCI

birinci sevda döneminden
kazı gününü bekleyen
bağrımda bir kalıntı

içim dar
yüreğimde sitem var

sevda ölçeğiyle
kaç şiddetinde bilmem
bağrımda bir sarsıntı

içim dar
yüreğimde deprem var

ya sevdaya direnme
ya sevdaya yürüyüş
bağrımda bir çalkantı

içim dar
yüreğimde eylem var

ilk yapıtı sarduvan'ın yayımlanışının 50. yılında, yazar

faik baysal'la söyleşi

● Söyleşen: **Çiğdem SEZER**

"Çay renginde bir avuç Adapazarı öğlesi..."

Söyleşi konuğumuz, sanat hayatında elli yılı geride bırakan yazar / ozan Faik Baysal. 1922'de doğan Baysal, Saint Joseph Lisesi"nden sonra İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi'ni bitirdi. ilk yapıtı "Sarduvan" (roman) 1944 yılında yayımlandı. Aradan geçen elli yıllık sanat yaşamı içinde sanatçı pek çok türde ürün verdi. Bazı oyunları televizyon için filme alındı. 1969 Sait Faik Hikaye Armağanı'nı Orhan Kemal'le paylaştı.

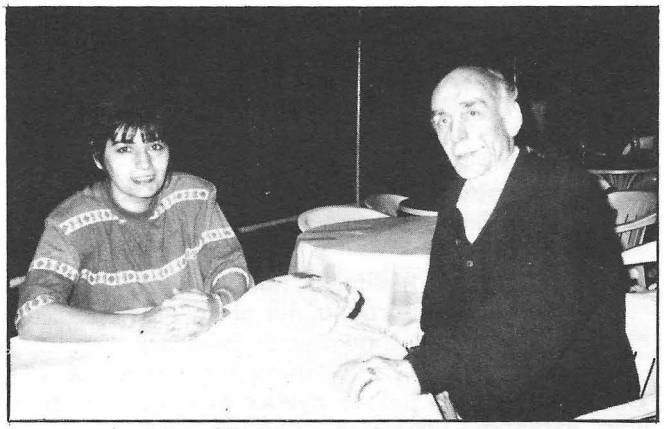

Çiğdem Sezer, Faik Baysal'la...

- Roman, öykü, oyun, şiir... sanatla dopdolu geçen elli yıl... Bu yoğun, üretken yaşamı bir söyleşi kapsamı içinde lâyıkıyle ele alabilmek neredeyse olanaksız. İzin verirseniz, yaşamınızın bir bölümünü geçirdiğiniz Adapazarı ile bağlantılı olarak yapmak istiyorum bu söyleşiyi. Bize bu kentin sanatçı kişiliğinize olan etkilerinden söz eder misiniz?

- 1920'li yıllar. Karlı, rüzgârlı, hışın hışın bir ramazan gecesi. Bana annesizliğimi unutturmaya çalışan Haminnem ve Efendi Babamla mutfakta bol biberli, salçalı mamaliga yiyorum. Sonra kabak tatlısı gelecek arkadan; bol cevizli, ya da hiç sevmediğim höşmeri. Ben Ferdane'yi, yani anamı düşünüyorum arasıra, nasıl bir kadındı diye ve onu babaannemin sıcak bakışlarında görür gibi oluyorum, iki lokma arasında. birden kaşığım elimden düşüyor. Haşarı geceyi çürük bir bez gibi yırtıveren, kulağımda değil de yüreğimin en ince yerinde patlayan silah sesleri. Büyük Babam **"Allah Allah"** diyerek fırlıyor sofradan. Paltosunu vurup sırtına, kar tipisine dalıp gidiyor. Durum korkunç; güzelim Ramazan gecesi kana bulanmış, sokağımızın öbür ucunda. Yerlerde, daha sıcak sıcak tüten bir kan gölünün ortasında yatıyor, **Adapazarı**'nın Avrupalar'da bile ünlü olan kehribar sarısı, tadına doyum olmayan patatesinin yaratıcısı, yoksul babası Küçük Osman. Biraz ötede karısı, kızları. Hepsi ölü, hiç biri gidemeyecek bundan sonra allı pullu faytonlarına binip, hâlâ içimde resim resim tüten şu Çark'a. Polis düdükleri, arkadan gelen Jandarma tutukluyor hemen katili. Bu rezilliği yapan da kim? Küçük Osman'ın gözbebeği, biricik oğlu; sırtında gezdirdiği, gönlüne kilitlediği, cebinde taşıdığı canı, cancağızı oğlu. Aradan yıllar geçip gitti. Mustafa ateş ediyor benim kulaklarımda hâlâ. Komşu kadınlar, kara bulanmış kızlar, kızanlar bağırıp çığrışıyor **"Amanin, amaniiinnn"** diye, mosmor esen rüzgârın silke silke eskitip pala bezine dönüştürdüğü Küçük Osman Sokağı'nın tipiye topuzlanan bir ucunda. Babaannem dua ediyor, eli yüzü sapsarı. Önümde mamaligam durup duruyor. Korkudan yiyemiyorum. Cevizli kabağıma da el sürmedim daha. Mustafa durmadan ateş ediyor. Küçük Osman Sokağı delik deşik, Adapazarı delik deşik. Bu tablo, belleğimin duvarında asılı. Onu bir türlü indiremedim ordan. İndirmek istemedim daha doğrusu. Bugüne dek ne yazdıysam, bu tablonun önünde yazdım. Külhanbeyi, yumurta topuklu, kırmızı püsküllü tespihli, ana baba, kardeş katili Mustafa, **'Canavar'** ve **'Hayın Mustafa'** barabellumun tetiğine basmasaydı ben de yoktum şimdi. Hayır sevinmiyorum. Ama birileri ölürken, birilerinin de can bulmasına şaşıyorum hâlâ.

- 'Sarduvan' adlı romanınızı yazık ki biraz gecikme ile okudum. O sıralar neredeyse beş yıllık bir Adapazarlı idim. 'Sarduvan' daki Adapazarı ile günümüz Adapazarı arasında öyle uçurumlar gördüm ki. Adapazarı'nda yaşamının bir bölümünü geçirmiş bir sanatçı olarak, bize geçmişten günümüze Adapazarı'nın gelişimi / değişimi konusunda neler söylemek istersiniz?

- Arifiye'den **Adapazarı**'na gelen aktarma trenin düdük seslerini duyar duymaz, büyük çınar ağaçlarının altından, don gömlek istasyona koştuğum günler çok gerilerde kaldı. Depo avlusunda yığılı ceviz kütüklerinin az ötedeki Koza Fabrikası'nın bacasından tüten dumanlara karışan maydonozumsu kokusu... Demiryolunu korka korka aşıp mısır tarlalarına dalıyorum. Uzaktan uzağa imrendiğim bazı delikanlılar rakı içiyor güle oynaya, Çark'ta. Yosun bağlayan su terazisinden sular dökülüyor yüzüme gözüme. Param yok; oturup bir çay bile içemiyorum orda. Balıklar kıvır kıvır suyun içinde. Büyük babamın korkusundan, daha çok kalamıyorum Boşnak çocuklarının uzun donlarıyla yüzdüğü su gölünün başında. **'Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa'** şarkılarının umut dolu dünyasından geçerek, varlıklı kişilerin kuş

kafesine benzeyen bembeyaz köşklerinin sıraladığı **Çark Caddesi**'ne vuruyorum kendimi. **Hanaltı**'na, şimdiki görkemli **Atatürk Bulvarı**'na kalıp kalıp beton dökülüyor. At, öküz, manda pisliğinden geçilmeyen arnavut kaldırımları sökülüp bir kenara yığılmış. Üç katlı, tahtaları güneşten yanıp kavrulan karakol binasının demirli pencereleri, salkım saçak mahkûmlarla dolu. Hepsine korkuyla, insanlık anıtı Küçük Osman'ı acımasızca ortadan kaldıran Mustafa gözüyle bakıyorum. Kargalar, kediler, köpekler, demir tekerlekli at arabaları, çul çula harmanlanmış kadınlar, kızlar, Erkeklerden kıyı bucak kaçan, sıkışınca duvara ya da bir ağaca yapışıveren bu insanların bizden neden kaçtıklarını anlayamıyorum. Günah... her şey günah; bir kadının nefes alması, gülmesi, kahvelerin önünden sarınıp sarmalanmadan geçmesi büyük suç. Park yeni yapılıyor. Günümüzde hâlâ yerini koruyan havuzun yanıbaşına atıyorum kendimi. Çiçekler, kırmızı kırmızı güller ve sardunyalar. Birden indiriveren kalın bir toz bulutu... Sokağıma dönüyorum. Sağdan soldan bir karga ordusu saldırıyor birden. Tümü de Erenler Tepe'sinden geliyor galiba. Ölümü, ezanları, kavun karpuz kokan uçsuz bucaksız bahceleri içindeki evlerimize bulut bulut, kasvetli, hüzün dolu akşamları getiren onlar. Biraz sonra, sokakları süsleyen gaz lâmbalı fenerleri, uzun boylu delikanlılar, sigara içen gençler birer birer yakacaklar. Nalınlarıyla içimize girip tüneyen acaip, ürkütücü bir sessizlik yakamızı bırakmayacak bir daha. Tarlaya giden hayvanların bacak aralarından doğan tuğla kızılı sabaha kadar. Yatsı ezanıyla birlikte bekçiler geçecek, arnavut kaldırımlara kalın sopalarını vura vura. Günün birinde elektrik gelecek ana caddeye. Sonra yavaş yavaş evlerimize girecek, bu kibrit, fitil, gaz maz istemeyen, önce korktuğumuz, sonra sevmeye başladığımız sihirli lâmba. Derken İstasyon Caddesi'nin iki yanında Aile Çay Bahçeleri ve sinemalar bitivermişti. Bu sinemaların birinde Ramen Novaro'nun filmi Ben-Hur oynuyor. Büyük babam yakalıyor beni orda, kızılcık sopasından geçiriyor. Ama elektirik ve Ben Hur, büyük babamdan daha güçlü. Çocuklar bisikletle gezmeye başlıyor tozlu meydanda. Polis, başımdaki fesi alıp atıyor. Kadınların sırtındaki çarşafları da. Tutucular homurdanıyor, bir şey yapamıyorlar. **"Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa."**. Bu şarkıyı daha gür sesle, daha bir inançla söylüyoruz sokaklarda. Her şey elektrikle başladı bence **Adapazarı**'nda. Ve bu elektrik günümüz Adapazarı'nı yarattı.

- Sayın Faik Baysal, çoğu okur, sizi roman ve öykülerinizden tanıyor. Yazarlığınızın, şair yanınınızı gölgede bıraktığını söyleyebilir misiniz? Sizce, şairliğinizin edebiyatçı kimliğinizdeki yeri nedir?

- Şiir, hâlâ başköşede oturan ilk sevgilimdir benim. İstesem de ondan vazgeçmem olanaksız. Onunla emeklemeye başladım ben. Roman ve öykülerimde de ondan çok yararlandım. Doğa, insanlar, tiplemeler, imge ve betinlemeler şiirin sıcaklığından paylarını alamamışlarsa susuz kalan çiçeğe dönerler. Evrenselliğin ölümsüzlük raflarında yer alan yapıtların hemen hemen tümü us'tan ve duygudan yoksun bir ananın dölyatağından doğmamışlardır. Bunlar, en doğurgan kadınlardan biri olan şiirin çocuklarıdır gerçekte. Bu müzikte ve resimde de böyledir. Şiir hamurundan payına düşeni almayan yazar, kalıcı hiç bir şey yaratamaz. En güzel çiçekler toprakta açar, kayalıklarda değil.

- Savaş, ölüm, yokluk izlekleri yoğun olarak yer alıyor şiirlerinizde. Yanısıra, sevgiye duyulan inanç, özlem var. size bunca şeyi duyumsatan ortamdan, tanığı olduğunuz o sancılı yıllardan biraz söz edebilir misiniz?

- Bu sorunuzu yeni yazdığım bir şiirle yanıtlamak iş-

Sakaryalı Müberra

Su su vurdu yüzüme gözüme akçıl karanfillerden,
Çay renginde bir avuç Adapazarı öğlesinde,
Ayağında blucin, elinde sigara...
Annem değil beni depremler salladı beşiğimde,
Çığlık çığlığa ağlamasını bilir benim kadınlarım,
N'olur, anla beni biraz Müberra.

* * *

Küçük Osman Sokağı'nda akşamlar yırtık pırtık, yapayalnızdı,
benim bahçemde tüm güller hep böyle kan kırmızı,
Bütün kelebekler ölmeye koşar lâmbalara...
Michael Jackson bakıyor güzelim gözlerinden tepine tepine,
Oysa Adapazarı sallanıyor benim uykularımda hâlâ,
N'olur, erkekliğime dokunma Müberra

* * *

Ben şimdi masmavi Sapanca'yım elmalarda sepetler dolusu,
Arifiye'ye giden kara trenlerde iki gözüm iki çeşme,
Sıcaklığını yalnız ben anlatabilirim mısra mısra..
Acılar çocuğuyum ben, bana öyle bakma tepelerden,
Benim kadınlarım doğurmayı bilir yalnız gecelerde,
N'olur, tut şu elimi biraz Müberra.

* * *

Öküz arabalarının tekerlek seslerinde akşamlar mum mum,
Bir masalın yalazında ağaçlar niye ağlıyor istasyonda?
Ezanlar sarı sarı kilimlerde, dualar kapkara...
Kızılcık renginde bir avuç yaş, bir bahçe hüzünler öğlesinde,
Dilim tutuldu birden, konuşamıyorum işte, konuşamıyorum,
Of of, yaşımdan utanıyorum Müberra

* * *

Erenler Mezarlığı'ndan geldim sana böyle yaz yaz,
Ağaç de bana, et de, istersen bir ölümlük toprak de,
Yak şu lambanı yak, hasretim aydınlıklara...
Sen de mi çılgınlar gibi sevgileri kurşunladın yoksa?
Ben acılar çocuğuyum, benim kadınlarım gülmeyi bilmez
N'olur, sen de beni ağlatma Müberra

* * *

Michael Jackson değil, ben hüzün şarkıları dinledim hep,
Geceleri kanımı emen sivrisinek vızıltılarını,
Yumuşak sarmala beni, kundakla masallara...
Ben depremler çocuğuyum, benim kadınlarım sevmeyi bilmez,
Gitme, biraz daha kal, bittim tükendim artık,
N'olur sev, ölmeden okşa beni biraz Müberra.

tiyorum, izninizle.

-"Biri nutuk atıyordu sokaklarda barış adına,
Bir ozan bir orospuyu seviyordu şarap bardağında"

- Bu dizelerinizle bağlantılı olarak sormak istiyorum; sanata gönül vermiş genç beyinlere, kalemlere, bu türden dizelere konu olmamaları, gerçek aydın olabilme onuruna erişebilmeleri için neler önerirsiniz?

- Şiir, dünyanın en ciddi, en güç işlerinden biridir. Onu şarap bardaklarında ve magandaların koştuğu, yeyecilerin tepindiği sokaklarda bulamazsınız. Baldır bacak; melodramatik Büyüka'da aşkları şiirin malzemesi olamaz. Bu yolda şiir yazdığını sananların, acımasız topluma afyon niyetine yutturdukları bu bayağı aşkların peşinde gözyaşı dökeceklerine, bekârsalar, bir an önce evlenmeleri iyi olur. Gerçek aydın olabilme onuruna erişmek elbette kolay değil. Önce çok okumak, bir çoğumuzun kafasına doldurulan kabak çekirdeklerinden kurtulmak gerekir. Peki ama bunca zahmete niye katlanayım, diye soranlar olabilir. Şiiri yakalamak bir yana, gerçek insan olmanın başka yolu yoktur da ondan. İğrenç ve kokuşmuş magazin ya da lahmacun kültüründen kurtulamayanların bunu anlaması güçtür. Şiir, güzele, insana, ölümsüze giden yoldur. Gerçek aydın da her zaman acıların yanında olan, kadın koynundan ve şarap bardağından çıkıp, hiç bir çıkar bastonuna dayanmayan bu yolda yürüyen kişidir.

- "Arifiye'den tren geliyor soluya soluya
İstanbul geçiyor vagon vagon"
"Afiye'de taş kırıyorum işçilerle
Ray düşüyorum İstanbul'a"
"Dünya bir başka pisliğiyle girecek oğlan oğlan, kız kız
İstanbulca emrimize"
"Beyaz Şiirler" adlı kitabınızdan alıntıladım bu dizeleri. İstanbul gibi bir metropole yakın olmak, Adapazarı'nın sosyal ve kültürel yapısını nasıl etkiledi sizce?

- Kanımca bugün **Adapazarı**'nın yalnızca adı kaldı. O da metropolün bir parçası, bir benzeri şimdi. Asfalt yollar, parklar, marketler, pasajlar, arabalar, çarşaf ve yeldirmeden kurtulan kadınlar. Televizyon, telefon ve radyolar. Hiç olmazsa merkezde bu böyle. Bunların tümü de, girdiği yere hemen hakim olan tekniğin sonuçları. Bunlara bakarak **Adapazarı**'nın sosyal ve kültürel yapısının değiştiğini söyleyebilir miyiz? Önce sokaklarda koşturan insanlara bakmamız gerek. Tümü de İstanbul'dakiler gibi liberal ekonominin ve siyaset oligarşisinin robotlaştırdığı, eşyaya dönüştürdüğü, para puldan başka bir şey düşünmeyen birer kukla. En kötüsü de bunlar kukla olduklarının, kendi hayatlarını yaşayamadıklarının da farkında değiller. Doğru **İstanbul Adapazarı**'nı etkiledi etkilemesine elbette. Ama bir kentin sosyal ve kültürel yapısı buzdolabı, araba, televizyon, pasaj ya da kadının soyunması değil ki. Adapazarı yok olan İstanbul'un en kolay yanını aldı bence. O da çoktan **Erenler tepesi**'ne gömüldü. Yine de inanmak istiyorum; aydın eller günün birinde ortaya çıkaracak onu gömüldüğü yerden. Paneller, toplantılar, konserler, giderek mavileştiğini gördüğüm gökyüzüne yükselen Sait Faik heykeli, bunun en belirgin işaretlerinden birkaçı. Büyük bir mutluluk duyuyorum bundan. Çünkü **Adapazarı**'nı katıksız bir sevgiyle seviyorum hâlâ.

- Bu söyleşi için teşekkür ediyorum. Bir teşekkür de "Beyaz Şiir"i koruduğunuz için. Aldığınız ödüllere, etrafınızı kuşatan medya tuzağına karşın hiç bulanmadı bu şiir. Gençliğinizi, üretkenliğinizi içinizdeki 'beyaz şiir'e borçlu olduğunuzu düşünüyorum. "Bu kadın beni doğuracak benden sonra da" diyorsunuz. Ben de, edebiyat denilen doğurgan ananın nice Faik Baysallar doğurması dileğiyle bitirmek istiyorum söyleşimizi. •

atardamar

"GENÇLİĞE SESLENİŞ"İN ANLAMI

20. yy'ın ilk çeyreğinde, ulusal kurtuluş savaşı veren ve bu mücadeleyle mazlum uluslara öncülük eden Türk ulusu, bağrından yetiştirdiği bir önderle; bağımsızlığın onurunu, yepyeni bir devlet kurarak, tüm dünyaya kanıtlamasını bilmiştir. **Mustafa Kemal Paşa**'nın bir bağımsızlık savaşçısı olarak çıktığı **Samsun**'da yaktığı ışık, dalga dalga tüm yurdu sarmış; bağımsızlığın ardından kurulan yeni devlet, cumhuriyet yönetimiyle çağdaşlık yolunda önemli bir boyut kazanmıştır.

Türk ulusunu dünya toplumlarının bir üyesi yapan **Atatürk**, yaptığı devrimlerle ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmayı hedeflemiş; gençliğe, çocuklara ve kurduğu Meclise duyduğu güvenle yaşamını noktalamıştır.

Her kasım ayında dergimizde yer alan bu duyarlı konu, bu kez yazar arkadaşımız **Zekeriya Saka**'nın emeğiyle biçimleniyor. **Saka**, nice zor koşullarda verilen bu savaşın ardından kurulan cumhuriyete, yapılan devrimlere sahip çıkmayı bir yurtseverlik olarak değerlendiriyor. Bağımsızlık ve cumhuriyetin düşmanlarının hıyaneti karşısında 'gaflet ve dalâlet' içinde olunmamasını, ülkeye sahip çıkmanın, **Atatürk**'ün emanetini korumakla kanıtlanabileceğini vurguluyor.

Ülkemizi saran tehlikelerin içinde bizlere düşen görevin önemini çok yönlü yansıtan bu yazısından dolayı, arkadaşımız **Saka**'yı kutluyor; mutluluğumuzun burda, bu topraklarda, özgür ve bağımsız bir ulus olarak varlığımızı sürdürmekle gerçekleşeceğine inanıyoruz.

Kıyı

— ulu önderin ölümünün 55. yıldönümünde

"gençliğe sesleniş"i anlamak - uygulamak - uygulatmak

● **Zekeriya SAKA**

Tarihin hiçbir evresinde, hiçbir önder, Atatürk'ün baktığınca bakmamıştır gençliğe. Hiçbir önder, gençliğe sonsuz güven duyarak, ülkenin geleceğini kalıt olarak bırakmamıştır. Gençliğe ne denli güvendiğini, bu güvenin büyüklüğüne koşut olarak da ona ne denli büyük sorumluluklar yüklediğini ünlü "Gençliğe sesleniş (Hitabe)"inde ortaya koymuştur.

Atatürk'ün "Büyük Nutuk"unu (söylevini) ya da diğer söylev / demeçlerini okumayanlar / onlarla yakından ilgilenmeyenler, Gençliğe Sesleniş'i bağımsız hazırlanmış, duygusal bir dönemde, öylesine kâğıda dökülmüş sözler olduğunu sanır. Tam tersine, **Gençliğe Sesleniş, 19 Mayıs 1919'la başlayan Kurtuluş Savaşı gerçeğine dayandırılmıştır. "Bir ulusun yeniden doğuşu"nun çilesi / kan, duman, ateş yokluk dolu sürüveni, gençliğe güvenin esin kaynağı olmuştur.**

Atatürk, 15 - 20 Ekim 1927'de Ankara'da toplanan CHP'nin İkinci kurultayı'nda, otuz altı saat otuz dakika süren / altı günde dinlettiği, belgelere dayalı söylevinin sonunda, "Bu söylevimle, ulusal yaşamı sona ermiş büyük bir ulusun; bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin en son esaslarına dayalı, ulusal ve modern bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaşmış olduğumuz sonuç, yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımlardan alınan derslerin ve bu sevgili vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu sonucu Türk gençliğine emanet ediyorum." diyerek, eşi görülmedik bir anlatımla, güvenle, içtenlikle, biraz da kaygıyla ünlü seslenişine geçmiştir.

12 Eylül yönetiminin ilk yıllarında okullarda, "Gençliğe Sesleniş"in karatahtaların üstünün neresinde yer alacağı, Ata'nın resminin sağında mı, solunda mı bulunacağı; bu yön belirlemenin, öğrencilerin oturuşuna göre mi, yoksa, öğretmenin öğrencilere seslendiği konuma göre mi belirlenmesi gerektiği... tartışmalarından sonra, hem karatahtaların üstünde, hem yönetim odalarında, hem de ders kitaplarının ilk sayfalarında yerini almıştı. O, ezberleme gücü olmayan öğrencilere bile zorla ezberletilmiş, denetleme görevinde olanlar, bu duruma göre denetimlerini yapar olmuşlardı. Ne var ki, o dönemde (1950'li yıllardan sonraki hemen hemen tüm dönemlerdeki gibi) birkaç öğretmenin / yöneticinin dışında, yakasına Atatürk rozeti takanlardan çoğu bile, Gençliğe Sesleniş'in özünü kavratmaya yaklaşamıyorlardı. Yaklaşmak şöyle dursun, ezberleme konusunda yapılan aşırı zorlamalarla, öğrencilerin çoğu, Gençliğe Sesleniş'in / dolayısıyla, Atatürkçülük karşıtı olmaya itiliyordu.

Oysa, **Gençliğe Sesleniş'in, Atatürk'ün kullandığı sözcüklerle ezberletilmesinden çok, dünden bugüne, gerek düşüncede, gerekse uygulayımdaki olumsuzlukların Atatürkçülükle karşıtlığı, bunun ülkemiz için sakıncaları örneklenip yorumlanarak belletilmesi gerekirdi / gerekmektedir / gerekecektir.**

Gençliğe sesleniş'in, "gençlik / Türk gençliği, bağımsızlık, cumhuriyet, var oluşun koşulları, iç ve dış düşmanlar, gençliğin görevi / sorumlulukları..." gibi ana kavramları vardır. Her kavram, her söz ya da söz öbeği üzerinde, örneklemeyi kısa tutmaya özen göstererek, yukarıda sözünü ettiğim "gerekliliği" açmaya / vurgulamaya çalışalım.

a- gençlik

"Gençlik"i, "Genç olma durumu, bu durumun çağı" olarak tanımlamada birleşiyor sözlükler. Ne var ki, yukarıdaki tanımın önceliği saklı kalmak koşuluyla, Atatürk'ün "gençlik" anlayışı daha geniş boyutludur. Onun gençlik anlayışını ansiklopedilerin "gençlik" maddesini irdeledikleri, yan anlamlarda aramak gerekir: "Genç insanlara özgü olan, genç olmayanlarda da var olabilen fiziksel ya da ruhsal özellikler bütünü."

Gerek Kurtuluş Savaşı'nda, gerekse devrimleri gerçekleştirmede yaşları Atatürk'ten küçük olmasına karşın, çağdaşlaşmaya karşı olanlar olduğu gibi, yaşı yetmiş / seksenlerde olup da onun yanında yer alan, yukarıdaki son tanıma uygun insanlarımız da vardır. Dersim Mebusu

Diyab Yıldırım bunlardan biridir.

Atatürkçü düşüncede "genç", buna bağlı olarak "gençlik" kavramının nasıl anlaşılması gerektiği, B.K. Çağlar - F. N. Çamlıbel'in kalemlerinin ortak ürünü olan "10. Yıl Marşı"nın "...her yaştan" sözcüklerinde gizlidir: "Çıktık açık alınla on yılda her savaştan / On yılda, onbeş milyon genç yarattık her yaştan"

Elbette, yaşça da ruhça da genç insanların Atatürk'ün gözünde ayrı bir yeri, ayrı bir değeri vardır. Erol Yılmaz'ın sözcükleriyle, böylesi gençliğin konumu şuydu: "Gençler yarının simgesiydi. Taze kandı, taze heyecandı, duyguydu. Gençlerin kafası bilime, uygarlığa daha açıktı. Üstelik mideleriyle hiçbir çıkar çevrelerine bağlı değildi gençler. Bağımsızdılar, dürüsttüler.

Türk gençliği bu nitelikleri içeriyordu kısacası. Atatürk, ülkemizde cumhuriyeti kurarken yanında hep bu uyanık gençliği buldu. Onlardan çok yakınlık, destek gördü..."[1]

b- türk gençliği

Atatürk"ün üzerinde durduğu, benimsediği, anlatmak istediği, adını, "Türk Gençliği" olarak koyduğu gençlik, adına Türkiye dediğimiz karalar topluluğunun üzerinde yaşayan, kendini Türk vatandaşı sayan gençler topluluğunun tümüydü. Onun, tüm Anadolu insanlarını ayırım gözetmeksizin / ırkçılığa vardırmaksızın kucaklayan anlayışı, sözlerinin çoğunda bulabiliriz. Şu sözünde de Anadolu insan birliğine nasıl baktığı açıkça görülmektedir:

"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." Türk gençliği, işte bu Türkiye halkının çocuklarıdır / gençleridir. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atatürk'ün ölümünün / Atatürkçülüğün büyümesini sürdürümünün 38. yıldönümünde, altmış iki yaşın genç kafasıyla, Atatürk'ün ağzından şu dizelerle seslendiği gençliktir Atatürk gençliği:

"Gökyüzü bir bayrak
Benim özgürlükle dolduğum
Ey genç
Toprağın ağaçların yeşermesinden belli
Benim yaşamakta olduğum.

Türküsünü söylediğim o dağ başları duman duman
Ağaracak günler demektir
Ey genç
Ta köylerdeki uyanmalardan belli
Benim aydınlık olduğum.

Vurulacaksın asılacaksın yok edileceksin
Ölmeyeceksin bir soluk bile
Ey genç
Senin karşı koymandan belli
Benim Mustafa Kemal Atatürk olduğum."[2]

Atatürk'ün "Milletin bağrından yeni bir kuşak yetişiyor. Bu yapıtı ona bırakacağım ve gözüm arkada kalmayacak"(1923) diyerek, güvendiği gençliğe bıraktığı kalıta, bu kalıtın ne denli korunduğuna değinmeye çalışalım:

c- birinci görev: türk bağımsızlığını, türk cumhuriyetini sonsuza dek korumak ve savunmak

Atatürkçü gençlik, Türk bağımsızlığını, Türk cumhuriyetini sonsuza dek hem koruyacak, hem de savunacak. Koruma / geliştirme her zaman, savunma ise, bir tehlike ya da saldırı karşısında olacaktır.

Öğretiler, yönetim biçimleri, yasalar birer canlı varlık gibidir. Korundukça, özen gösterildikçe büyür; gelişir; yararlılıklarını sürdürür ya da arttırırlar. Komşunuza geçici olarak bıraktığınız çiçeğinizi, komşunuz sular, soğuktan / sıcaktan korursa, bıraktığınızdan gelişmiş olarak geri alırsınız. Kayınvalidenize bıraktığınız çocuğunuzu, üzerine o, sizden çok titrerse, çocuğunuzun ona karşı sevgisi büyür, gün gelir, çocuğunuzu kayınvalidenizden koparmakta güçlük çekersiniz.

Atatürk'ün kalıtı da böylesine korunmak, yaşatılmak ister.

Korunacak / gerektiğinde uğrunda savaşılacak olan "Bağımsızlık" ile "Türk Cumhuriyeti" kavramlarını biraz açalım:

1. BAĞIMSIZLIK: Dil, düşünce, ekonomik, sağlık, yönetsel, siyasal, ulusal savunma gibi tüm alanları içine alan bir bağımsızlıktır Atatürk bağımsızlığı. **"Bağımsızlık benim karakterimdir."** (23 Nisan 1921) diyen Atatürkçe algılamak, onun anladığı biçimde, bir yaşam biçimi olarak benimsemek gerekir bağımsızlığı.

2. TÜRK CUMHURİYETİ / TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ: Gençliğin koruyacak / savunacak olduğu Türk cumhuriyeti, herhangi bir cumhuriyet değildir. Halkın yöneticilerini seçtiği herhangi bir demokratik yönetim biçiminin de adı değildir. "Türkiye Cumhuriyeti Devleti"nin gelmiş geçmiş tüm cumhuriyetlerden ayrı özellikleri, nitelikleri, üstünlükleri vardır. Türkiye cumhuriyetinin özelliklerini elbette, Atatürk İlke ve Devrimleri'nin tümü belirler. Biz de gelenek durumunu alan altı ilke üzerinde duralım.

a) Demokratiklik: Yöneticilerin gücünü köktenlikten, doğmalardan, soy soptan, olağanüstülükten, parasal etkilerden değil, halkın kendisinden aldığı; belli kurallar çerçevesinde seçilerek, belli bir süre için görev aldığı bir yönetim ile halkın denetimi düzenine sıkı sıkıya bağlılığın

Atatürk'ün Gençliğe Hitabı

Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin. Bu imkân ve şerait çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hiyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhid edebilirler. Millet fakrü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Paşa, Dersim Milletvekili Diyap Ağa (Yıldırım)'yla.

adıdır Atatürk'ün cumhuriyet anlayışındaki yönetme / yürütme düzeni.

O, seçme - seçilme - yönetmenin tüm ulusun iyesinde olduğunu birçok kez ortaya koymuştur. Bu konudaki sözlerinden biri şöyledir: **"Unutulmamalıdır ki, ulusun egemenliğini bir kişide ya da belirli zümrelerin elinde bulundurmakta çıkar bekleyen cahil ve gafil insanlar vardır."** (Ocak 1923)

Onun ünlü bir sözü de, Anayasa'nın 6. maddesinde yer alan, **"Egemenlik kayıtsız şartsız (koşulsuz) ulusundur."** sözüdür. Bu sözün demokratik anlamını kavrayamayan ya da kavramalarına karşın kasıtlı davranan kimi çevreler, bu sözü akla gelmedik yerlere aşırtırlar. Dahası, bu söz yanlıları için "katli vaciptir"in gereğini yerine getirmeye can atarlar. Gelin görün ki, partilerinin / önderlerinin peşinde alanları doldurmaktan, destekledikleri partiye bir oy olsun kazandırabilmek için en akla gelmedik yollara baş vurup düşünsel / inançsal yandaşlarını yönetim / egemenlik orununa yerleştirmenin savaşını vermekten geri kalmazlar.

b) Ulusçuluk: Atatürkçülükteki ulusçuluk (milliyetçilik), sözlüklerdeki tanımlara uygun bir ulusçuluk değildir. Sözlüklerdeki tanımlar, ulusçuluğu, genellikle ırkçılık düzleminde yürütür; "Bir ırkın, bir soyun çıkarlarını her şeyin üstünde tutma..." yaklaşığında tanımlar getirirler.

Atatürkçü düşüncenin ulusçuluğu, onun, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni tanımlamasında gizlidir: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir."

Öyleyse, **Türkiye halkının, ayrım gözetmeksizin tümünün çıkarlarını koruma, kollama, her şeyin üstünde tutma, yaşatma, geliştirme, "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma" bilinci, uğraşı, başarısı içinde olma işidir Atatürk ulusçuluğu.**

Başka ulusların ülkemizde cirit atan örgütlerinin dümen suyunda gidip onların siyasal, sosyal, ekonomik amaçlarına hizmet etmekle bağdaşmaz Atatürk ulusçuluğu.

c) Halkçılık: Sözlükler, sözcükler değişik olsa da, halkçılık konusunda şu tanımda birleşiyorlar: "Bireyler arasında hiçbir ayrılık görmemek, hak üstünlüğü kabul etmemek, topluluk içinde hiçbir ayrıcalık kabul etmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir topluluğu tanımak görüş ve tutumu."

Atatürk'ün halkçılık anlayışı bu tanıma tıpatıp uyar: "... Milleti temsil ve yöneten, TBMM'nin ve hükümetin dayandığı parti de bu ana ilke çerçevesinde, ayırım gözetmeksizin bütün Türkiye halkını kapsayan, ulusun genel çıkarı ile ilgilidir." (1929)

"Türkiye BMM Hükümeti, bir halk hükümetidir. Memleket çıkarlarına ilişkin konularda, ulusun bireyleri ile hükümet arasında görev yönüyle ortaklık vardır." (1931)

ç) Devletçilik: Atatürkçü düşüncede "devletçilik" anlayışı da sözlük anlamının dışında düşünülüp algılanması gereken kavramlardan biridir. Onun sözleriyle, şöyledir:

"Kişilerin özel girişimlerini ve bireysel etkinliklerini esas tutmak; ancak, büyük bir ulusun ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve çok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında yüzyıllardan beri kişisel ve özel girişimlerle yapılamamış şeyleri bir an önce yapmak istedi; kısa bir zamanda da başardı. Bizim izlediğimiz bu yol, liberalizmden başka bir yoldur." (1936)

Atatürkçü devletçilikte, devlet kuruluşları iflâs etmez. Kazanır, kazandırır; en iyisi, en güzeli konusunda örnek olur. Atatürk dönemi bunun örnekleriyle doludur.

d) Lâiklik: Lâiklik, elbette, çoğularının usanmadan yineledikleri gibi, "dinsizlik" değildir. Devletin inanç konusunda tarafsız kalması, devletin korumasında olan vatandaşların inançlarının / inançsızlıklarının (inançsızlık da bir bakıma, inançsız olmaya inanmadır.) yasalarla güvence altına alınmasıdır. Lâiklik anlayışında, bu konuda "çifte standart" yoktur. Bu konudaki uygulamanın hangi ölçüler içinde kalacağı Anayasa'nın, 14. maddesini temel alan 24. maddesinde belirtilmiştir. Ne yazık ki, birçok maddelerin Anayasa sayfalarında kaldığı gibi, o maddeler de orada öyle durmakta, uygulanmasını beklemektedir.

Okullarımızda okutulan Din Kültürü ve Ahlâk bilgisi kitaplarında bile, lâikliğin olumsuz tanımıyla başlanır işe: "... Sözlükte, dini olmayan fikir, ruhanî olmayan şey, sistem anlamlarına da kullanılmaktadır.(...) dini olmayan, ruhanî bir özellik taşımayan görüş, kuruluş ve ahlâka da lâik denilmiştir." (Lâiklik Nedir? Ortaokullar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Prof. Cihad Tunç, M.E. Basımevi - İstanbul, 1988).

Yazının sonraki paragraflarında Lâikliğin ne olduğu yazılır yazılmasına da, bizim okumaya çok düşkün(!) öğrencilerimiz, ilk paragrafı okuyunca diğerlerine geçme gereğini duymazlar. "Demek ki, doğruymuş; lâiklik, dinsizlikmiş baksana, söylenenler de doğruymuş..." der, geçer. Bu yanlış kanıyı düzeltecek Din Kültürü Öğretmeni de binde bir çıkar. Çocuk okur, büyür; devletin en üst orunlarından birine gelir; "Lâiklik dinsizliktir." der, gider / gitse, iyi. Lâiklik karşıtı davranışlara girişir. Lâiklik karşıtlarına, devletin yönetim orunlarında öncelikli yerler verir / verilmesini kolaylaştırır.

Atatürk'ün kurduğu Türkiye cumhuriyetinin Lâikliğe bağlılığından anlaşılması gereken, "Din işlerini dünya işlerine karıştırmayan, dünya işlerini dinden ayrı tutan." tanım olmalıdır. (TDK, Resimli Türkçe Sözlük, 1977).

Lâikliğin ne olduğunu Atatürk'ün sözlerinden öğrenelim:

"Din, bir vicdan sorunudur. Herkes vicdanının emrine uymakta özgürdür. **Biz, dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye karşı değiliz. Biz, sadece din işlerini, ulus ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, art niyet ve eyleme dayanan davranışlardan sakınıyoruz. Gericilere asla fırsat vermeyeceğiz."** (1930)

"Softa sınıfın din simsarlığına izin verilmemelidir. Dinden maddî çıkar sağlayanlar iğrenç kimselerdir. İşte bu duruma karşıyız ve buna izin vermiyoruz." (1930)

Atatürk, lâiklik karşıtı olan, dinde bağnazlığı aşırılığa vardıran, bu yolda başkalarına baskı yapmaya kalkışan, adına "yobaz" denen kimseleri çok tehlikeli bulurdu.

Özdeş görüş, F. H. Dağlarca'nın Kubilây Destanı'nda dile getirilir. Yeri gelmişken, birkaç dizesini sunalım:

"Yobaz
Karanlığın boyudur enidir

Yobaz açlığın çıplaklığın
Bütün yeryüzünde nedenidir

Yobaz açmış ellerini göklere karşı güya
Her çağda bir kötülükle yenidir

Yobaz
Geriliğin sömürgenidir."

e) Devrimcilik: Atatürkçü devlet düzeninde "devrimciliğin" ne olduğunu anlamak için sözlükler karıştırmaya gerek yoktur. Onun sayfalar dolusu konuşmalarından birkaç tümceyi almak yeterli olacaktır:

"... Türk ulusunu son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak yerine, ulusun en yüksek medeni gereklere göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktır... (...) Devrimin yasası varolan yasaların üstündedir. Bizi öldürmedikçe ve bizim kafalarımızdaki düşünce akımlarını boğmadıkça, başlattığımız ileriye dönük devrim bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki dönemlerde de hep böyle olacaktır." (1923)

Atatürkçü devlet anlayışında geriye dönüş yoktur. Gerici devletlerin, yıkıcı örgütlerin etkisinde kalmak, onların buyruğuyla davranmak, onları küstürmemeye özen göstermek yoktur. Atatürk'ün deyimiyle, "kamuoyunu onların yalan yanlış saptırmalarına kaptırmamak, aydınlatmak" (1923) vardır.

Yukarıda a, b, c, ç, d, e maddeleriyle sıraladığımız bilinen ilkeler, Anayasamızın ikinci maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti (...) demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir." şeklinde özetlenmiştir. Yıllardır öyle oldurulmasını bekliyor.

Bir ülke düşleyiniz, Atatürk döneminde başlayan eğitim - öğretim yöntemleriyle / anlayışıyla halkının tümü bilinçlendirilmiş, doğmaların korkutuculuklarından, ağalık düzeninin pençesinden kurtarılmış olsun. Bu ülkenin insanları futbol takımı tutar gibi, siyasal örgütlerin peşinden koşar olmasın. Seçtiğini bilerek seçsin. Söz verdiğini yapmayana sözüyle, davranışıyla karşı çıkmasını bilsin... Böyle bir ülkede kim devletin malını yemeye, yiyip de adam gibi gerile gerile gezmeye kalkışabilir? Böyle bir ülkenin insanları lâik - lâik değil, Kürt - Türk vb. karşıtlıklarla birbirine düşürülebilir mi? Böyle bir ülkede eskiyen yerinde kalır mı? Böyle bir ülkede yenilik kolay benimsenmez mi? Sözün özü, böyle bir ülke yaşanılası bir ülke olmaz mı?

İkinci cumhuriyet özlemcilerine, bunun burasında, sormak gerek: "Yukarıda sıraladığımız ya da sıralamaya konumuz gereği gerek duymadığımız, Atatürk ilkelerine dayalı cumhuriyet düzenini tam olarak yaşama geçirdiniz, uyguladınız / uygulattınız mı da, görevini tamamladığını gördünüz?" Tam tersine, o ilkelerin yaşama geçirilmesini engellemek için, düşman parasından yararlanmak da içinde olmak üzere, elinizden gelen her türlü olanağı kullandınız.

Gelin, ilk cumhuriyeti kuruluş ilkeleriyle tam olarak yaşama geçirelim.

Gelin, defne dallarıyla / zeytin dallarıyla bezenmiş ak güvercinlerin konduğu, bahçesinde beyaz karanfillerin açtığı yuvaya engerek yılanını kuma getirmeyelim.

Bakınız İlhami Bekir'e: 1933'ün coşkusuyla ne de güzel anlatıyor bizim diyemediklerimizi:

"29 birinci teşrin (29 Ekim)
el ele verin
çocuklar!
İnanıyorum ki yavrularım
yarın,
yepyeni bir hayat süreceksiniz,
bizden aldıklarınızı daha ileriye götüreceksiniz.
ve doğanlar
böbürlenecek
33 padişahın adını sayamamak,
fesi, çarşafı, başörtüyü
amme cüzünü tanımamak
cehaletiyle...
29
birinci teşrin
el ele verin
çocuklar..."(3)

d- varoluşun ve geleceğin biricik temeli

Atatürk, yukarıda özellikleri sıralanan Türk cumhuriyetinin sürekliliği ile Türk gençliğinin sürekliliğini özdeşleştirmiştir. Türk gençliği bu temele / ana ilkeye bağlı kaldığı sürece yaşayacaktır. Bir başka anlatımla, Ana-

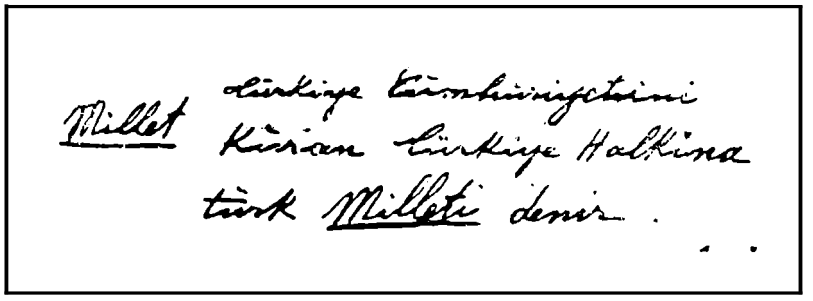

Atatürk'ün kendi el yazısı ile Türk ulusunun tanımı. Bu tanım, Kemalist düşüncenin Anadolu'da yaşayanlara nasıl bakılması gerektiğinin kanıtıdır.

dolu'da kurulmuş olan Türk devletinin sürekliliği bu ilkelere bağlılık koşuluna bağlanmıştır. İnsan için, yaşamak / varlığını sürdürmekten değerli birşey var mıdır? Devlet için de aynı yargıda bulunmak yanlış olmaz. Bir devletin varlığını sürdürmesi, tartışmasız, "en değerli hazine"dir.

e- iç ve dış düşmanlar

Atatürk, "Gelecekte de, seni bu hazineden yoksun bırakmak isteyecek, iç ve dış düşmanların olacaktır." diyor.

Bu düşmanlar, Kurtuluş Savaşı öncesinde de, Kurtuluş Savaşı sırasında da, Cumhuriyet döneminde de olmuştu. Bunların tutumları / davranışları Nutuk'ta belgelerle ortaya konmuştur.

Atatürk, bu düşmanların içten / her türlü bağla birbirine bağlandığımız uzak ya da yakın akrabalıklar kurduğumuz, iki - üç kuşak öncesinin omuz omuza vatan için, emperyalizmin kovulması için savaşanların torunlarının arasında çıkabileceği gibi, dış düşmanlar da olabileceğini belirtiyor.

Öyle olmuyor mu? Yirmi yılda, elli yılda bir yetişebilecek nice değerlerimiz, dış düşmanlarla içteki çıkarcıların işbirliği ile kurşunlanmıyor, yakılmıyor, yok edilmiyor mu? Dış ülkelerin beşinci kolu (ajanı) kotur kutur adam kesip / öldürüp elini kolunu sallaya sallaya ülkesine dönmüyor mu? Ülkemizin can damarına bomba koyanlarla sarmaş dolaş olunmuyor mu? Ülkemizin geleceğinin biricik güvencesi olan gençliğimizin yetiştiği kurumların / vakıfların, yurtların çoğu, ülke dışından yönlendirilen eğitim yöntemlerinin ya da o yöntemlerin yandaşlarının eline bırakılmıyor mu? "Bu devlet şeriat yasalarına göre yönetilmiyor. Öyleyse, bu devlet şeriata göre düşman sayılır; düşman malı ganimettir. Ganimetten yararlanmak / ganimete konmak helâldir." düşüncesiyle her türlü yıkıcı davranışa girişmiş olmalarına karşın, devlet olanaklarından alabildiğine yararlananlar, birkaç bin oy yitirmek, kaygısıyla görmezden geliniyor ya da desteklenmiyor mu?

Düşman dediğin boynuzlu olmaz. Ülkemizi yıkmak isteyenler, üç aşağı beş yukarı, dün de bunları yapıyorlardı, böyle giderse, yarın da yapmayı sürdürecekler.

Atatürk, bağımsızlık ve cumhuriyeti yok etmeye yönelecek, olanakları ve koşulları çok elverişsiz bir duruma sokabilecek olan düşmanları iki bölüme ayırmaktadır.

1. Dış düşmanlar: Bu düşmanlarla gerek Çanakkale'de gerekse Kurtuluş Savaşı'nda karşılaşmıştı Atatürk. (Küçük savaşları saymıyoruz.) Onları çok yakından tanıyordu. Neler yaptıklarını, neler yapabileceklerini biliyordu. Şöyle sıralıyor onların ne olabileceklerini ve neler yapabileceklerini: "... bütün dünyada benzeri görülmemiş bir galibiyetin temsilcisi olabilirler. Zorla ve aldatma yoluyla sevgili vatanın bütün kaleleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi baştan sona / herşeyi ile düşman ordularının egemenliğine geçmiş olabilir."

Sevr antlaşmasından sonra böyle olmadı mı? Böyle oldu. Eksiği var da, fazlası yok.

Atatürk'ün yukarıdaki sözlerinden sonraki tümcelerinden anlıyoruz ki, dış düşmanlardan, bir bakıma, kötülüğü beklemek gerekir. Gerekir ki ordular kurulur; her yönden güçlü olunmaya çalışılarak, dış güçlerin saldırganlıkları kırılmaya çalışılır.

Dış düşmanların saldırganlıklarını, bağımsızlık ve cumhuriyetimizi yok etme uğraşılarını, bir bakıma, doğal karşılayan Atatürk, onlardan "çok daha üzücü, çok daha tehlikeli" olarak iç düşmanları görmektedir.

2. İç düşmanlar: Kimler olabilir iç düşmanlar, nasıl bir tutum ve davranış içine girebilirler? Atatürk'ten öğrenelim:

"Memleket içinde yönetimi elinde bulunduranlar gaflet (aymazlık), dalalet (sapıklık / doğru yoldan çıkma), dahası, hıyanet (hainlik / kendine duyulan güveni kötüye kullanma) içinde bulunabilirler. Daha da kötüsü, bu yönetimi elinde bulunduranlar, kişisel çıkarlarını istilâcıların siyasal amaçlarıyla birleştirebilirler. Ulus, fakirlik ve yoksulluk içinde yıkılmış ve bitkin düşmüş olabilir."

Soralım yine: Sevr antlaşmasından sonra böyle olmadı mı? Böyle oldu. Eksiği var da fazlası yok.

Şimdi şu soruya yanıt arayalım: "Bir ülkeye, o ülkenin geleceğine, insanlarına yapılabilecek hainliğin davranışı nasıldır; sınırı nedir?"

Bir ülkenin bilimsel, sosyal, siyasal, ekonomiksel, sanatsal ilerlemesini tehlikeye düşüren; kardeşçe, dostça, insanca yaşamayı engelleyen; eşitlik, özgürlük, çağdaşlaşma kavramlarını belli zümrelerin anlayışına / insafına bırakan davranış içinde olanların tümü; bu tür davranış içinde olanlara göz yuman, görmezden gelen, koruyan yetkili kişilerin / kuruluşların tümü hainlik içindedir. Bir başka anlatımla, Atatürk ilkelerinden / devrimlerinden sapmaların ülkemizi nerelere götürdüğünü bile bile, ellerindeki eğitim, yönetim, ekonomik gücü küçük çıkarlar için / kendini kurtarmak için kullananlar hainlik içindedir.

Ülkemizde boy gösteren binlerce olumsuzluktan birkaçını sıralayıp bunları oluşturanların / oluşmasına göz yumanların aymazlık mı, sapkınlık mı, ya da hainlik içinde mi olduklarını okurlarıma bırakıyorum:

a) Eğitim: Ülkemizin geleceğini, çıkarlarını, insanını düşünenler, ülkemizin yapısına uygun bir eğitim - öğretim düzeni kurmuşlardı. "Köy Enstitüleri" düzeniydi o... Köyler aydınlanmaya, kırsal alanın bilisizliği giderilmeye, Doğu - Batı ayrılığı ortadan kaldırılmaya başlanmıştı. Ülkenin dört bucağının en uzak köşesinden çocuklar / gençler alınarak Kemalist düşüncenin "ülkücülüğü" ile donatılarak, geldikleri yörelere gönderiliyordu. Onlar, Kürt - Türk - Çerkez vb. olmanın ayrılıkçılığını değil, bunlarla ortaklaşa Anadolu birliğini / dostluğunu, kardeşliğini kurmaya başlamışlardı. (Şimdi, yıllar sonra, iş işten geçmişken, "Anadolu Mozayiği" diyorlar adına.) Bu öğretim düzeni sürseydi, bugün PKK olayı gündeme gelmeyecekti. Uğurlara kıyılmayacaktı. Sıvas'ta ülkenin beyin / sanat gücü yakılmayacaktı. Üniversite kapılarına yığılan gençlerin sorunları çoktan çözülmüş olacaktı.

O olguyu geride bıraktık. Bugüne bakalım: Okullarımızda hemen hemen tüm derslerde Atatürkçülük, konuları vardır. Hangi öğretmen yeterince işliyor / işleyebiliyor? **İşte, Kasım 1993. Hangi öğretmen "Gençliğe Sesleniş"in gerçek yorumunu yapacak?**

Bırakalım, Atatürkçülüğü öğretmeyi, "Elhamdülillâh, Nakşibendi / Süleymancılık tarikatındanım!" deyip şişinen öğretmenlerden mi bekleyeceğiz bunu?

MEB'in denetimi içinde olan dersanelerin bazılarındaki İran / Arap okullarının görümünü bir yana bıraktık, dinlence günlerini bile onlara uyduran yöneticilerden / onlara göz yumanlardan mı bekleyeceğiz Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni ayakta tutmayı? (Kadıköy'de yeni açılan Kervan Dersanesi'nde Cuma günleri tatil kabul ediliyor ve ders yapılmıyor, erkek ve kız öğrenciler ayrı sınıflarda ders görüyor. Kantine kızlar girmiyor. Milliyet, 26 Şubat 1993.)

b) Dış ülkelerin davranışları: Batı'nın da desteklediği, gericiliğin karanlık kolları ülkemizin içine girip en civan insanlarımızı, bilim adamlarımızı, sanatçılarımızı yok edip gidebiliyorlar. Ülkemizdeki üsler, düşmanlarımızca silah taşımacılığında kullanılabiliyor. Arap / özellikle İran düşüncesi, giyim kuşamı, davranışı, devlet yönetme özlemi resmi eğitim - öğretim kurumlarımız da içinde olmak üzere, tüm kurumlarımıza az çok girmiştir. **Atatürk Türkiyesi'nde, onun ilkelerinin özgürlüğünden alabildiğine yararlanıp ona doğrudan ya da dolaylı olarak dil uzatan öğretmen / öğretim görevlisi, dahası, prof. az değildir.**

Yabancılar, bağımsızlığımızın, ulusal onurumuzun simgesi olan "İstiklâl Marşımız" okunurken ayağa kalkmayabiliyorlar. (Yargıtay'ın 125. Kuruluş Yıldönümü törenlerine katılan Suudî Arabistan Yargıtay Başkanı ile birlikte olduğu üç kişi Atatürk'e saygı duruşunda da İstiklâl Marşımız okunurken de ayağa kalkmadılar. 13 Mayıs 1993, Gazeteler.)

Dış ülke yöneticileri, bizim seçtiğimiz başbakanı bile tanımayabiliyorlar (bayan olduğu için). Kendi ülkemizde, kendi gelenek görenekleri doğrultusunda düzenleme yaptırıp giyim kuşamdan, yemek sunmaya değin her şeyin istedikleri gibi olmasını sağlayabiliyorlar. Özgür, geçinen basınızın bayanları İranlı kadınların kılığına bürünüp söyleşi yapmaya "evet" diyebiliyorlar... Radyoları, Tv.leri, basılı yayın organlarıyla / onların ülkemizdeki uzantılarıyla da ülkemizde siyasal - yönetsel / yasal düzenimiz karşıtı kamuoyu oluşturabiliyorlar... Bu devlet adamlarıyla, dostlarımızmış gibi, sarmaş dolaşlığı sürdürebiliyoruz...

Yok mu bizim onurumuz? Yok bu bizim radyomuz, Tv.miz, başka yayın organlarımız, ajanlarımız yok mu? Onların yöntemlerine de baş vurarak, neden onların halklarına kendi düzenimizi / Kemalizm'i benimsetici karşı etkinliklere / eylemlere geçmiyoruz?

Nerede kaldı Atatürk'ün, Edip Servet Tör'ü, Mekke'ye, İslâm kongresine temsilci gönderirken, "Mekke'ye gidip beni temsil edeceksin (...) Mekke'ye şapka ile gireceksin. Karataassup sana karşı bile gelse, eğilmeyeceksin!"(4)

Ulusal onurumuzdan bu denli büyük ödünler vermenin sonu nereye varacak?

c) Devlet adamlarımızın tutumu: Kafadan, göbekten Atatürkçülük düşmanlarına bağlı olanlar olduğu gibi, birkaç bin oy uğruna ülkenin geleceğini tehlikeye atanların varlığı yadsınamaz.

Örnek çok. Ne var ki, tek örnek vermek yetecektir: Devletin en üst orununda bulunan, yılların siyasetçilerinden biri, 7.5.1993 günü, Süleymancıların elinde bulunan Arapsuyu Öğrenci Yurdu'na gidiyor; yurdun bahçesinde oturup çay içiyor; "bu yurtta, özellikle, köylerdeki öğrencilerin eğitimlerinin sağlanması çok iyi bir olay. Bu tür yurtların sayısını arttırmak gerekir." diyor. (Milliyet, 8 Mayıs 1993) Sonra, aynı kişi, 19 Mayıs nedeniyle, 19 Mayıs 1993'te öğrencileri kabul edişinde, "Atatürk ilkelerinden ödün vermedik." diyebiliyor. (19 Mayıs 1993, TRT, haberler)

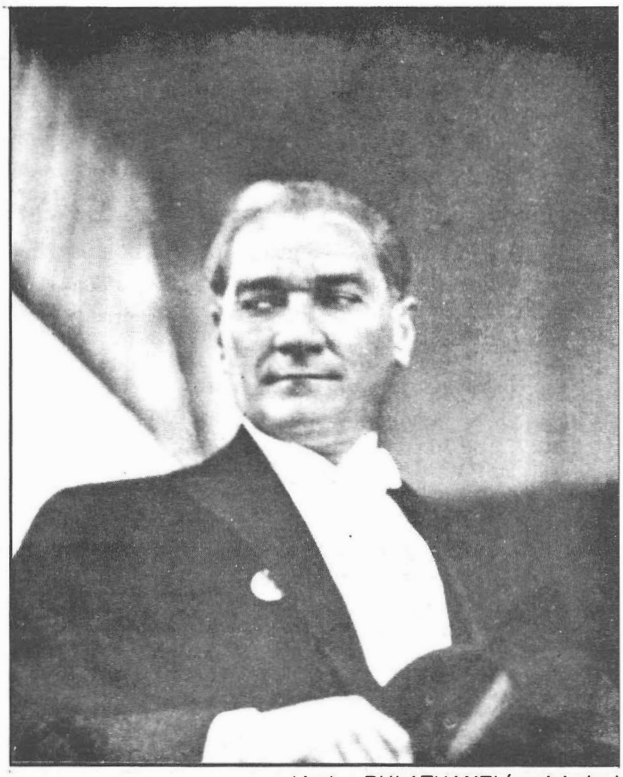

(Arslan PULATHANELİ arşivinden)

Ne var bunda? denilebilir. Denilebilir denilmesine de, şu Süleymancılığın ilkelerine çok özet olarak göz atalım da görelim denebilirlik ölçüsünü.

"Süleymancılık, Nakşibendiye dayalı bir tarikattır. Atatürk ilkelerine, özellikle şapkaya karşıdır... Kadınlar, Kur'an'dan başka bir şey kesinlikle okuyamaz. Tek yasa, Kur'an yasasıdır; bu nedenle Anayasa'ya da karşıdır."(5) Özetle, bugünkü anayasal düzenimize karşı bir öğretinin adıdır Süleymancılık. Menemen'de Kubilay'ın başını "Şeriat isteriz!" deyip kör testere ile kesen anlayışın adıdır Süleymancılık.

Daha çok söze gerek var mı?

ç) Din adamları: Başlarındaki sarığın, sırtlarındaki cübbenin, minarelerdeki ezan'ın varlığını Atatürk'e borçlu olduklarının bilincinde olan ya da olmayan imamların / vaizlerin çoğu konuşmalarında / özellikle Ramazan vaizlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak Atatürk'e, Atatürk ilkelerine dayalı Türkiye cumhuriyetine, anayasaya veryansın etmektedirler. Bu din görevlileri, varlığını Atatürk'e borçlu olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yasal kuruluşu olan, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı değil midirler? Maaşlarını Atatürkçü Türkiye'nin gelirlerinden almazlar mı? Bu maaşlar, Atatürkçülerin de emeklerinden kesilen vergilerden elde edilmez mi? Üzerinde Atatürk'ün resmi bulunan paraları desteleyerek cüzdanlarına sokmazlar mı? Camileri dolduran insanların, hiç kimsenin baskısı / korkutması olmadan, oraya lâiklik sayesinde gittiklerini görmezler mi? Diyanet İşleri, ülkede bir "vaiz / hutbe" birliği kuramaz mı?

d) Diğer örgütler: Ülkemizin kalkınmasını / çağdaşlaşmasını engellemek isteyen birçok örgüt ya da örgüt beslemeleri var ülkemizde. Bunlar, ABD'nin CIA'sından başlayıp Ermeni'nin Asala'sına; Mısır'ın İhvan-ı Müslimin'inden, Suudi'nin Rabıta'sından, İran'ın Hizbullah'ına dek varıyor. Bunlardan dinsel görüntüyle ortaya çıkanlarıyla başetmek, dinsel görüntüyle ortaya çıkanlarıyla başetmek, dinsel görüntüyle ortaya çıkmayanıyla başetmekten

daha güç olmuştur / olacaktır. Dinsel görüntü altında ortaya çıkanların karşısında olmayı, halk "dinsizlik" saymıştır / sayacaktır. Halk uyanıncaya, gerçeği anlayıncaya dek de iş işten geçmiş olmaktadır. Yıllar sonra aklı başına gelen Yedinci Cumhurbaşkanı Kenan Evren'de olduğu gibi: "Yobazlar PKK'dan daha tehlikelidir." (Milliyet, 13.7.1993)

Sormak gerekir; "Yönetim elinizdeyken, sapkınlık, aymazlık ya da hainlik olgularından hangisiyle çevrelenmiştiniz?"

"Atatürk Bulvarı" adını değiştiren zavallı belediye başkanlarına ne demeli?..

İç düşmanlar konusunu daha da açarsak, bilim adamlarımızın Kemalizm'i gereğince bilip bilmediklerini, sade vatandaşın bu konuda yeterince aydınlatılmayıp örgütlerin eline bırakılıp Atatürkçülük karşıtı olmaya itildiklerini sayfalarca örnekleyebiliriz.

f- içinde bulunulan durumun olanak ve koşulları

Atatürk, "Bir gün, bağımsızlık ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşürsen, göreve atılmak için içinde bulunacağın durumun olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin!" diye sesleniyor Türk gençliğine.

Arapça olan "müdafaa" sözcüğünün anlamı, sözlüklerde, "bir saldırıya karşı koyma, direnme, savunma" olarak geçiyor.

Savunma, sözle, yazıyla ya da güç kullanarak olur.

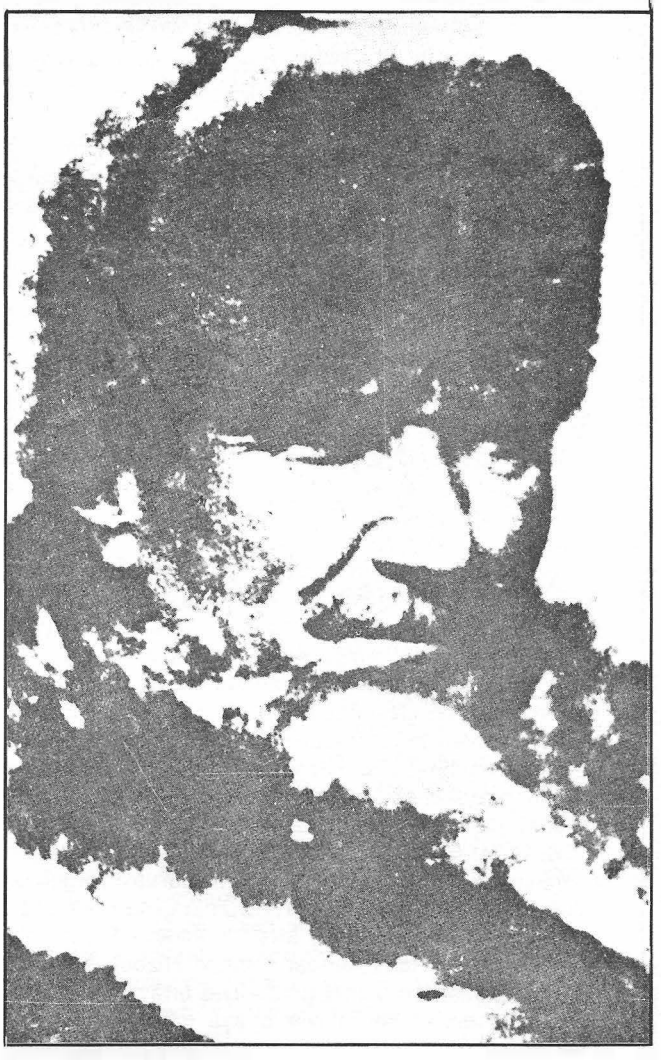

"Yurtta barış, dünyada barış" ilkesinden yola çıkarsak, elbette ki, ilk aşamada söz ya da yazı ile savunma olacaktır. Ne var ki, "bğımsızlık ve cumhuriyeti kurtarmak" için bu yetmeyebilir. Amaç, "kurtarmak"sa, kurtarmanın yöntemlerinin tümüne baş vurmak gerekir.

Sonuncu yönteme baş vurmaya gerek kalınmaması için Türk gençliğinden bilgi, beceri, çalışkanlık bekliyoruz. "bananeciliği" bir yana bırakıp ülkenin yazgısında söz sahibi olan örgütleri etkisiz kılacaklarını umuyor, bekliyoruz.

7- DAMARLARDAKİ SOYLU KAN

Bugüne dek kanını inceletip soyluluk derecesini anlayan çıkmamıştır. Burada anlatılmak istenen, kalıtım - eğitim etkileşiminin oluşturduğu üstün niteliklerdir. Atatürk, bir bakıma, "bağımsızlık ve cumhuriyete" düşkünlüğü / bu iki kavramı sonsuza dek yaşatmak için canını bile vermekten çekinmeyecek olanları soylulukla özdeşleştiriyor. Gerçekte, yukarıda sıralamaya çalıştığımız, Türkiye cumhuriyetini yaşatmak için her şeyden vaz geçerek / kişisel çıkarları, hazıra konmaları, kolaydan köşe dönmeleri, dayı arkasına sığınıp hak edilmeyen yerlere gelmeleri vb. bir yana bırakarak, kendini Türk cumhuriyetine, Türk devletine adama işi, sözcüğün tam anlamıyla soyluluk demektir.

8- SONUÇ

Atatürk, soylu Türk gençliğinden bir başına kalsa da, kendisini destekleyecek kimse bulunmasa da, kendisine olan saygısından güç alarak, koşullar ne olursa olsun, savaşa girmesini istemektedir. Onun bu davranışının Türk geleceğini kurtarabilecek bir başlangıç olabileceğini belirtmektedir. (Çünkü, Kurtuluş Savaşı'na böyle başlanmıştı.) Ona olan inançla, güvenle sözlerini şöyle bitirmektedir:

"Ey Türk geleceğinin çocuğu! Bu durum ve koşullar içinde bile, görevin; Türk bağımsızlığı ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Senin için gerekli olan güç, damarlarındaki soylu kanda vardır."

Dileğimiz, Kemalizm bilincinden sapmalar olduğu için, ülkemizin uçurumun kıyısına geldiği herkesçe görüle; iş işten geçmeden tüm olumsuzlukların üzerine gözüpeklilikle gidile.

Bu kasım ayından başlayarak, eğitim öğretim kurumlarımız başta olmak üzere, tüm ülkede / ülke dışına yapılacak yayınlarda, Kemalizm derinlemesine ele alınıp etkili yöntemlerle benimsetile, uygulanıla, uygulatıla...

Atatürk'ün, 30 Ağustos 1924'te Dumlupınar'daki törende yaptığı konuşmadan bir alıntıyla noktalayalım diyeceklerimizi:

"Yüzyıllardır Türkiye'yi yönetenler, çok şey düşünmüşlerdir. Yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir: Türkiye'yi. Bu düşüncesizlik yüzünden Türk yurdunun, Türk ulusunun yitirdiklerini ancak bir yolla karşılayabiliriz: Artık Türkiye'de Türkiye'den başka bir şey düşünmemekle. Ancak böylece esenlik, mutluluk amaçlarına erişebiliriz. Ey yükselen yeni kuşaklar! Gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk. Onu yükseletecek, sürdürecek sizsiniz." ●

Kaynakça:

(1) Varlık, s. 842, s. 10
(2) Varlık, s. 830, s. 3
(3) Rauf Mutluay, 50 Yılın Türk Edebiyatı, T. İş Bankası Yayını, s. 185.
(4) F. R. Atay, Pazar Konuşmaları.
(5) Meydan Larousse, Cilt 11, s. 643.
Atatürk'ten aktarılan sözler, günümüz Türkçesine çevrilerek, MEGSB Yayını, Atatürkçülük - Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Birinci Kitap - İkinci Kitap - Üçüncü Kitap'tan alınmıştır.

sıvas için gülbank

Ali MUSTAFA

ASIM BEZİRCİ
Edebiyat eleştirmeni ve yazar (Öldürüldü)

METİN ALTIOK
Şair, felsefeci (Öldürüldü)

BEHÇET AYSAN
Şair ve hekim (Öldürüldü)

HASRET GÜLTEKİN
Ozanı ve bağlama ustası (Öldürüldü)

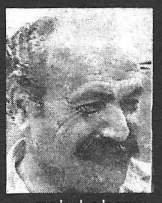

NESİMİ ÇİMEN
Üç telli cura'nın son ustası (Öldürüldü)

MUHLİS AKARSU
Ozan ve derlemeci (Öldürüldü)

ah
güvercin
ah
sıvas göklerinde uçuşun tutuştu
madımak oteli'nin saçaklarında kanatların kül

içerde saat 14.30
- fotoğraf -
- merdiven başı -
yakılmadan önce hepimiz bu fotoğraftayız

asım bezirci - yangınlar arşivlenir miydi -
behçet aysan - şiiri yazılır mı bu katliamın -
metin altıok - gezgin midir yürek küllerde -
uğur kaynar - elyazılarında yangın çıkar mı -
hasret gültekin - sazın tellerinde tutuşur mu aşklar -

ah
güvercin
ah
dışarda saat 19.00
- kamera -
- sokak araları -
yakmadan önce hepiniz bu filmdesiniz
adlarınız, yüzleriniz, aşklarınız yok mu sizin
yakarak ülkenin aydınlıklarını şenleniyorsunuz
mağaralarınıza dönün siz
mağaralarınıza dönün
mağaralarınıza

burda zamanı dönmüş bir ülke: türkiye
ekranlara dokunan milyonlarca el
alevleri bir tutabilsek ah bir tutabilsek

ah
güvercin
ah

söz küldür şimdi, şiir kül, saz kül
bezirci, aysan, altıok, kaynar, gültekin, nesimi, 37 can...
seçilmiyor artık yüzleri / ne saat kaldı / ne merdiven başı
yakıldı güvercinlerin uçuşu sıvas göklerinde
burda bütün tırnaklarımızla kanırttık yüzümüzü
"gelin canlar bir olalım
bir yürüyüş eyleyelim"
yüzbinlercemizin sesiyle yürüdük... yürüdük... yürüdük... yürüdük:
sıvas unutulmasın

"ay ülkesinde dolaşan sözler" kitabıyla, nabi üçüncüoğlu şiir ödülü üçüncülüğünü alan şair

ali coşkun hirik'le söyleşi

● Söyleşen: **Betül TARIMAN**

Yağmurlu bir cuma günü. Hava serin. Arada bir yağmur serpiştiriyor. Hızlı adımlarla Ali Coşkun Hirik'le söyleşi yapmak üzere okuldan ayrılıyorum. Kastamonu'da daha önceden yerini belirlediğimiz İstanbul Cafe'nın üst katında buluşuyoruz.

Hirik'le ilk görüşmemiz, ilerleyen dakikalar. Adlarımızı bilmekten öteye gitmeyen bir tanışıklık. telefon, mektuplar, Ahmet Özer ve şiirle aramızda kurulan bağ.

İlk anın durgunluğu yerini keyifli bir söyleşiye bırakıyor ve çalan müziğin eşliğinde ilk sorumu yöneltiyorum Ali'ye:

- Sevgili Ali, söyleşimize klâsik bir soruyla başlamak istiyorum. Şiirin öğrenim hayatındaki yeri nedir bilgi verirmisin?

- İletişim çılgınlıklarının yaşandığı böylesine bir ortamda şiirin küçümsendiğine inanıyorum. Üniversitelerimizin sosyal bilimler bölümlerinde öğrenim görüp de şiir hastalığına tutulmayanlar var mıdır diye düşünüyorum. Bu hastalığa tutulmayanlar, dersleri papağan gibi ezberleyenler, şiir gibi anlamsal derinlikleri küçümseyenler olarak yalnızca üniversite denen "bina" dan mezun olanlardır o kadar. Şiir hastalığına tutulan şanslılar ise şiir sohbetleri düzenliyor, titizlikle beyaz kağıtlara şiirler yazıyorlar, dost mektuplarının ucuna muhakkak bir kaç mısra ekliyor, yaşamlarına renk katıyorlar.

- Şair ve şiir İçin zamanın ayırdedici bir özellik olduğuna inanıyor musun?

- Şiir kitapları ve şairler için en iyi ayırdedici zamandır diye düşünüyorum. Kitapların, okurun sınavından geçe geçe kabullenilmesi, şüphesiz onların değerli ve kalıcı olduklarının işaretidir. Yani zaman, bizim olanı ayırmamız konusunda her zaman gönlümüzün lehinde işler. İnsan her kitabı okur, hepsinden ayrı ayrı alacağı şeyler vardır. Ama o beğendiğimiz, kıskandığımız, bizim için altından da değerli olanlar... İşte onlar, vazgeçemediklerimiz, tutkularımız ve belki yıllar sonra dönüp tekrar tekrar okuma gereği duyacağımız kitaplardır.

- Biraz da şiir kuramlarındaki boşluktan söz edelim.

- Şiir üretimi alabildiğine canlı, çeşitli, buna karşılık şiir kuramı, poetika üzerine yazılanlar dergilerde fazla bir toplam oluşturmuyor. son yıllarda "Kıyı" gibi nitelikli dergilerin bu alanın boşluğunu ya da durgunluğunu aşmak için çaba harcadıklarını söylemek gerekir. Bence, tartışmadan sonuç alınamayacağı yolundaki bir kanıdan kaynaklanıyor bu durgunluk. Bu konuda söz alabilecek, cesur, kendi poetikasını tüm yalınlığıyla ortaya koyacak şairlere ihtiyacımız var. Gerçekten de verimli olabilecek nice tartışma, ne yazık ki tarafların seçtikleri suçlayıcı uslup dolayısıyla amacına ulaşamadan kaybolup gitmiştir.

- Sence şiirde güzellik nedir, anlam ön plana çıkmalı mıdır?

- İlhan Berk bir yazısında "şiirin amacı güzellik yaratmaktadır" diyor. Buradaki güzellik buğulu bir kavram anlaşılmıyor. Şiir için güzellik, önce anlaşılır şiir tanımlaması içinde aranmalıdır. Artık anlamı şiirden dışlayan tutumlara kimseler itibar etmiyor. Ortaya konan dilsel yapıların yani şiirlerin nasıl bir anlamsal evren oluşturduğu artık önemli. Ve bu evrenin nasıl bir anlamlamayı öngördüğü, alıcı tarafından nasıl alımlandığı şiirin başarı ve güzelliğindeki etmenlerdir bence. Bir açıdan şair, bir güzellik delisi olmalıdır.

- "Sevgi kuşatmasıyla; kişiyi çirkinden, kötüden koruduğu için şiir, çıkmazlara düşüldüğünde yardımı istenendir; o her zaman verendir." Diyor Hasan Hüsnü Durgun. Sence insanoğlu şiirde sevgi gerçeğinden uzak durabilir mi?

- Şiir, sevginin ya da sevgi boşluğundan doğan hüznün, ama daha çok da sevginin yalansız bir şekilde dışavurumudur. İnsanoğlu herşeye, her an sevgiyle başlanabilir gerçeğinden uzak olduğu gibi, özellikle insan sevgisinin en zor bir bilim olduğu saptamasından da uzak. İnsanlar ve doğayı sevmek. İnsan metatiziğinin önerdiği de bu. Sevgiyle yaşanan bir dünyada şiir yaşam aydınlığının cilasıdır bence. Evrenin tazeliğini sıcak tutan ve sevginin devamlılığını sağlayan odur. Çünkü herşey ölebilir, ama insanın içindeki coşku asla ölmez.

- Şiirde kalıcılığın sağlanması için nasıl bir yol izlenmelidir?

- Bir latince söz vardır: "Söz uçar, yazı kalır." Yani bütün mesele yazıya geçirilebilecek değerde sözü bulmaktadır.

Yoksa insanoğlu söylenen her sözü şiir diye yazıya geçirmeye kalksaydı, dünyamızın okyanusları kadar mürekkep, karaları kadar da kağıt bu işe yetmezdi. Öyleyse, nitelikli sözü ayırdederek, bırakalım "laf olsun" diye söylenmiş, kalıcı olmayan sözler varsın uçup gitsinler. Onların yerlerini kalıcı olanlar elbette dolduracaktır.

Şiirin yaşamla aramızda bir bağ oluşturduğu bir gerçek. Şiir evreninde mutlu olmak, paylaşmanın zenginliğini yaşamak olası mı?

- İkide bir insana "mutlu musun" diye sorarlar. Bu bana göre çok aptalca bir soru. Mutlu olmak için öylesine çok neden var ki sonuç insanın seçimine bağlıdır. Yaşamın tadını duyumsamak için ille de kaymaklı ekmek kadayıfı yememiz gerekmiyor. Uygarlığın vardığı aşamada insan mutluluklar türeterek, çevresiyle paylaşabilen bir canlıdır. Doğada insanın farketmesi için geceye o kadar yıldız serpilmiş ki... Hergün gidip geldiğimiz bir sakakta bile bizlerce algılanmak için sabırsızlanan kimbilir ne güzellikler var. "Kıyı"da köşede kalmış tüm güzellikler adına bağırıyorum: Yaşasın şiir...

Şöyleşi için çok teşekkür ediyorum, şiirin o sonsuz evreninde, okurun önüne çıktığın bu kitabınla sana başarılı, sağlıklı esenlik dolu yıllar diliyorum.

- Ben de teşekkür ediyorum. ●

rıfat ılgaz gecesi'nde asım bezirci

● Vedat YAZICI

Tarih: 13 Aralık 1991.

Yer: Kızılırmak Sineması, Ankara.

Konu: Rıfat Ilgaz'ın seksenizci onurlu yaşının kutlanması.

Bir şenlik, bir şölen ki alabildiğine... Rıfat Ilgaz usta, halkına adadığı, halkı için çekilerle geçirdiği seksen yılının mutluluğunu paylaşıyor yazınseverlerle bir Ankara akşamında. Dondurucu soğuğa aldırmadan salonu dolduran sevenleriyle o akşam...

Gecenin sunuculuğunu üstlenen Jülide Gülizar, kutlamaya Ankara'da başlamanın sevincini dile getiriyor. Seksenlik delikanlı Rıfat Ilgaz usta, devletin yazı yazmasını yasakladığı dönemleri tatlı tatlı anlatıyor: **"Bugün bakanla konuştuk. Fikri Sağlar'la ne gü-zel oturup konuştuk. Özgürlükten, insan haklarından yana, yeni bir çağ başladı."** diyerek güven tazeliyor ve ekliyor gururla: **" Bunu elbirliğiyle koruyalım."** Rıfat Ilgaz usta, **"on yıl sonra buluşmak..."** dileğiyle bitiriyor konuşmasını.

Atilla Özkınmlı, Asım Bezirci, Uğur Mumcu, Mustafa Ekmekçi, Radi Fiş, K. Bayram Çukurkavaklı gecenin, Rıfat Ilgaz ustanın yaşamını, sanatını değerlendiren öteki konuk yazarları.

Güzel bir rastlantı: Asım Bezirci'nin yanında oturduğumun ayrımına varıyorum neden sonra. Daha konuşmasını yapmamış. Fotoğraflarından çıkarıyorum bu tanıdık yüzü. Yapıtlarını yararlanarak okuduğum, Türk yazınında nesnel eleştirinin, toplumcu gerçekçi eleştirinin kurucusu, yazın tarihçisi, deneme yazarı bu ünlü kişinin yakınında bulunmanın onuru, sevinci, coşkusuyla tanıtıyorum kendimi. Yumuşak, güleç bir yakınlaşmanın kısa söyleşisinde eleştiri'nin açmazlarını dile getiriyor Bezirci; **'nankör'**lüğünü vurguluyor. Ortak tanışlardan söz ediyoruz: İyi bir yerlerde eleştiriyi bırakan Halil Şahan'ın, Sabit Kemal'in kulaklarını çınlatıyoruz. M. Yaşar Bilen'in, Nazım Mutlu'nun eleştiriyi sürdürmesini diliyor. Sonra adresimi not ediyor defterinden çıkardığı küçük bir kâğıda; edinemediğim, okumaya yetişemediğim yapıtlarını İstanbul'dan postalamak üzere... Onca işinin, emeğinin arasında o küçük kâğıdı yitirmiş (ya da unutmuş) olmalı ki son yapıtları postadan çıkmıyor. Şimdi hepsini edinip okuyacağım ama o değerli imzasından yoksun olarak.

Önce Uğur Mumcu'yu aldılar aramızdan acımasız, yobaz eller. Sonra Asım Bezirci'yi yaktılar Sıvas ellerinde. Çok geçmedi, yüreği acılara, hayınlığa dayanamayan Rıfat Ilgaz usta ayrıldı yazın dünyamızdan.

Yanımda oturan, tüm konuşmacıları yumuşak, güleç yüz çizgileriyle onaylayan yazın eyleminin coşkun adamı Asım Bezirci o gece sahneye, **'ağabeyim, ustam, yoldaşım'** nitemleriyle ünlediği Rıfat Ilgaz'ın kırmızı kapaklı **"Sınıf"** kitabının ilk baskısını eline alarak çıkmıştı. **"Kırmızı kapaklı 'Sınıf' Türk toplumunun alınyazısı gibi... Önce kitabın kapağı kırmızı olduğu için, bir de H. İzzettin Dinamo'nun arkadaşı olduğu için mahkeme ediliyor Rıfat Ilgaz. Altı ay hapiste yatıyor. Altı ay sonra ne öğretmenliği kalıyor ne de sağlığı..."** Asım Bezirci konuşmasını Ilgaz'ın 2000 yılındaki yaş gününde bulunmak dileğiyle bitiriyor.

Uğur Mumcu, Asım Bezirci, Rıfat Ilgaz sonsuzluğa göçtüler, ölümsüzlüğe... Yaşamlarını adadıkları **özgürlük, demokrasi, laiklik** kavramlarında odaklanan düşüncelerini, sanatçı kimliklerini yapıtlarıyla sürdürecekler. ●

** Bu yazının kimi yerlerinde Kıyı'nın 77. sayısında yayımlanan "Rıfat Ilgaz öğretmen 80 yaşında" başlıklı yazımdan yararlandım.*

şiirler

İbrahim YILDIZ

elektirik kontağı

dün var mıydı sahi
gelecek var mı
uyuyakalmışım gölgesinde
meyvesi başıma düşen ağaca sormalı

kız sen ne biçim şeysin
ucun ucuma dokundu
kanım yanıyor işte
yüreğim burkuldu

(...)
özümledim neden emdiğimi anamın memesini

kesit

insan tohumunu eken dudak
tadı değişmeyen meyve
gül açar hep
zamanın 'şimdi' denilen kesitinde
sonsuzluğa sığmayan tad
ya da yaşanan bir nokta

...gürül gürül akan ne

yaprak

uzun atladı güneş
dudak izi kaldı tepelerde
kendi ağzından öptü su
ağacın arzusu ucunda
güzün son fotoğrafı bu

çıplak gölge

Metin GÜVEN

cinayetler yarattım,
geciken şiirlerini
yazdım hayatın
cesedim sığınağım oldu
ve buldum kendimi
dalgın aynalara
konuk olan düşlerde

ve aktı
kalbimin suyu
karanlık nehirlere
şimdi
ise
müphem yerler
arıyorum
hiç olmayan
aşkların hançerine

ey ölüm;
çıplak gölge
yaz biliyor herşeyi
son kuşlar
uçarken göllerde.

benekli kelebek

Haşim ŞAHİN

Merhaba güzelliklerle ortak dilim.
Gözleri başlangıcı bütün öykülerin.
İşkence altındaki bilincim.
Zamanın sonsuzluğundaki
yüzaki inancın merhaba!

Merhaba günışığı.
Dört iklim. yedi renk.
Gülüşündeki güzellik çocukların.
Anıtı "ana" olmanın merhaba!
Merhaba benekli kelebek.
Sıcacık ekmek merhaba!

hüseyin alemdar'ın dil alanı için bir deneme

● **muhsin şener**

gecede gülümseme'den sonra **aşk ve prelüdler** hüseyin alemdar'ın ikinci yapıtı[1]. o'nun için bir monografi çalışması yapmak istiyorum. monografi çalışması örnekleri yazınımızda yok gibidir. oysa ozanların seçilmiş şiirleri üzerinde yapılacak monografi çalışmaları, onların yapıtları üzerinde yapılacak çalışmalardan daha etkili ve daha çok doğrulara götürücü olabiliyor. neden mi? önce, bir şiir üzerinde yapılacak olan çalışmanın daha derinlikli ve yaygın olarak gerçekleştirilmesi olanağı var. bir şiirden yürüyerek yapılacak çalışma, ozanın şiirine ve giderek sanatına geçilmesinde doğru basamakların oluşturulmasını sağlıyor. 'ozanın bir şiiri, o'nun sanatı için ipuçları verir' gibi birşeyler söylüyordu **c. süreya** bir yazısında. bir ipucu değildir aradığımız; ipucuna gereksinim duymuyoruz. çünkü seçilmiş şiirde ozanın sanatına ilişkin önemli noktalar her zaman vardır. bunlar derinliğine incelendiğinde yepyeni bir takım değerlendirme olanakları ortaya çıkmaktadır. tek şiir üzerinde yapılacak çalışmalarda **anlambilimsel** inceleme olanakları daha boldur. o şiirin **anlambilimsel** açıdan incelenip değerlendirilmesi yapılabilmektedir. **anlambilimsel** boyut, şiirleştirmede önemli bir boyuttur[2]. anlambilimsel mantığın bozulmasıyla oluşan şiirin, bu yönde irdelenmesi onun gizini ortaya çıkarabilmektedir. öte yandan **kavram alanı ya da dil alanı**[3] yönünden tek bir şiir üzerinde çalışmak daha kolay ve daha derinlikli olabilmektedir.

şimdi bu açıklamalar doğrultusunda **h. alemdar'ın gece gülümseme**'sinden alınan **/ bir yüzü güneşle yıkamak /** (s. 14) ve **/aşk ve prelüdler**'den alınan **/ cemal süreya için onbeş prelüd** (s.61)'den alınan bir bölüm üzerinde çalışalım.

1. **/ bir yüzü güneşle yıkamak/** adlı şiirde ozan,**anlambilim**sel açıdan iki düzeyde yeni ve değişik anlam alanları oluşturarak kendine özgü bir dil alanı kuruyor.

1. düzey::

'güneş' çevresinde oluşturulmuş bulunan;

- güneşle erken doğmak,
- yüzünü güneşle yıkamak,
- alnında umut ve güneşi taşımak,

ve

- saçlarına gümüş yıldız düşürmek,

2. düzey:

'mutsuzluklar' çevresinde oluşturulmuş bulunan;

- tepe takla kelepçe kasatura götürülmek,
- yaka paça sille sopa okuldan atılmak,
- tomurcuğa kartal konması,
- umuda kelepçe konması,
- erince işkence konması,
- puştlukların direnmelere yengi kurması,
- karanlığın aydınlığa yengi kurması,
- çirkinliğin güzelliklere yengi kurması,

bu düzeyler içinde **r. jakobsan**'ın **seçme** ve **yerleştirme eksenleri** çerçevesinde yapılmış önemli ve özenli bir çalışmaya tanık oluyoruz. **/ güneşle erken doğmak / yüzünü güneşle yıkamak** / ozanın, biryerlerden aldığı ve şiirinde kullandığı

sözler ve kavramlar değil. bunları, **'güneş'** çevresinde kendisi kurmuştur. **'güneş'**le yıkanıyor; **'güneş'**le doğuyor... **güneş**, bilinen ve yaygın olan anlamına bu deyimlerle yeni anlamlar ekliyor. o **güneş** giderek alnına / **bir umut güneşi** /, saçlarına / **bir gümüş yıldız** / düşürüyor. bu **sapmalaria 'güneş'** kavramı, daha bir derinlik kazanabiliyor; insanileşiyor. **güneş** insanla buluşturuluyor. şiir de **toplumsallaşıyor** bu yolla. şiir, toplumcu yapılıyor. ne var ki bilinen slogancı şiire hiç iltifat edilmemesi dikkat çekiyor. bu insani ve damıtık **anlambilimsel** yeni yapıyla toplumcu şiirin kurulmasında saltık **slogancı** bir yapıya asılmanın gerekmediği anlaşılıyor böylece. yoğun anlamsallığı toplumsallıkla birlikte kuruyor **alemdar** bu dizelerde. sonra birdenbire güneş kararıyor. ikinci düzeyde bu karalığı deyimleyen söz grupları var. bu söz gruplarında **ortak anlam: / tepe takla; yaka paça; sille sopa; kartal, kepçe, işkence, puştluk, karanlık, çirkinlik.../** gibi kavramlarda toplanıyor. bu kavramlarla bir karalık, bir gece anlatılıyor. güneşin, kurmaya çalıştığı bir umudun nasıl yok edildiği anlatılıyor bu kavramlarla. bunlar tıpkı güneş gibi yeni kavramlardır. bunları **alemdar**, kendisi kurmuştur. anabilimsel açıdan bakıldığı zaman **/ kelepçe / kasatura / götürülmek / tomurcuğa kartal konması / umuda kelepçe konması / erince işkence konması / puştlukların karanlıkların, çirkinliklerin yengi kurması /...** gibi yaşamımızda hiç kullanmadığımız sözcük gruplarını kendisi oluşturuyor. bunlar, bildiğimiz anlam alanlarını genişletiyor. bunlar, yeni bir dil oluşturmaktadır.

anlambilimsel açıdan yeni bir mantık oluşturmak ve bu yolla yeni bir dil kurmak önemli şiir için. o dille, düşünce ağırlığın düşünce için yazılmamış şiir dedirtebilecek bir biçem vererek yedirmek ise daha önemlidir. düşünce için şiir yazılmadığı bilindiğine ve içinde düşünce bulunmayan şiir de olmayacağına göre böyle bir yapıyı kurmak ozan için ilk önemli aşama olmalıdır. **alemdar** bunu biliyor. şiire bu yeni göstergesel dizgeyi vermeyi başarmıştır. anabilimsel açıdan yapılmış bu yeni göstergesel dizgeye şiirsel işlevin işlemesine özel bir çaba harcandığını hiç duyum-samıyorsunuz. sanki dizgeye şiirsel işlev kendiliğinden oturmuştur. dizgelerin ve göstergelerin dokularında bu işlev varmış, göstergeler ve bu dizgeler onsuz noksan oluyormuş izlenim veriyor. bu, önemli bir ustalığı gösteriyor. **h. alemdar**'ın bu niteliğini iki yapıtında da görüyoruz; her şiirinde yok belki, ne ki yaygın olarak görüyoruz... o'nun, iyi şiir işçisi olduğunu söyleyebiliriz.

2. **cemal süreya için onbeş prelüd**'den alınmış:

/ rumeli uçuşlu bir güvercin kanadında üstü kalsın şiirin, / kırılan bir gülün dudağında cıgaran - / her ölüm erken ölüm mü orada da?/ (s.61).

bu şiirde de **seçme ve yerleştirme ekseni** çevresinde başarılı bir çalışma yapıldığı anlaşılıyor. şiirde söz ve söz gruplarını birer birer ele aldığımızda:

rumeli: anadolu'lu değil, yabancı, uçarı...

uçuşlu: kanatlandıran, uçuran, yükselten, yücelten,

bir güvercin kanadı(nda): güvercin gibi (öteki kuşlar gibi değil) kutsanan, özel önem verilen, kutsal bulunan...

üstü kalsın şiirin: bu adı taşıyan şiirin (c. süreya için söyleniyor)

kırılan: hiç kullanılmadan, zorla kırılan, yok edilen, öldürülen, bir dana canlanmamasına yok edilen,

bir gül (ün): sevgi, mutluluk, aşk, canlı olmak, verimli olmak,

dudağı(nda) cigara(n): c. süreya'yı deyimliyor, o'nun sigarası...

her ölüm erken ölüm mü?: dünyaya doyulamıyor, hiç kimse yerini bulamamıştır, hep yapılacak birşeyler bırakılmıştır geriye...

orada da: öte yanda (ahrette), öte dünyada da...

yukarıda yapılan bu açıklamalar şunu gösteriyor en azından bize:

alemdar, bu üç dize içinde c. süreya'nın **üstü kalsın** şiirini aşarak o'nun sanatı ve şiiri ile bunlara getirdikleri üzerinde bazı önemli belirlemeler yapmıştır. **c. süreya'nın yenilikçi ve yabansı, uçarı...** tadını vurgulamak istediği hemen görülüyor. ne var ki böyle bir düşünceyi aktarmak istemez gibi davranmayı da hiç ihmal etmiyor; bu önemlidir. yukarıda açıklanan çizgi burada biraz daha kalınlaştırılmıştır. c. süreya'nın şiirini **/ güvercin kanadı /** ile tanımlarken tüm öteki kuşlardan ayrılan ve bir bakıma kutsal sayılan güvercini kullanması o'nun şiirine karşı duyduğu saygının düzeyini gösteren güçlü bir imge kurmuştur. **/kırılan bir gül/**, az mı önemli bir tanımlamadır sanki? **/ solan /** değil, **/kırılan/** denilmiştir. **/kırılan/, /aldığın şu hayat / fena değildir / üstü kalsın /** diyen bir ozana yakışacak bir düzenlemedir.

sonuç olarak şunları söylememiz gerekiyor:

1. **h. alemdar, şiirinde yeni bir anlambılım mantığı kurmaya özel önem verilliyor.** bu çabası o'na güçlü şiir kurma olanağını vermektedir. **yeni semantik, yeni bir dil oluşturuyor.** bu dil, **yinelenmeyen bir dildir.** bu dil, hem seçme hem de yerleştirme eksenlerinde başarılı çalışmalarla kurulmuş bir dildir. şiirin sözcüklerle yazıldığını iyi biliyor **h. alemdar.**

2. salt bununla da kalmıyor; **şiirin düşüncelerle yazılmadığını** da iyi biliyor. ne ki **düşünce içermeyen şiir bulunmadığını** da çok iyi biliyor. her şiirinin dokusuna düşünceyi yedirdiğini görüyorsunuz. bu o'nun, anlambilimsel çalışmayı ihmal etmemiş olmasından kaynaklanıyor. dili iyi bilmek gerekiyor. sonra da iyi kullanmak... **iyi kullanılmayan dille şiir kurulamıyor. alemdar, dili yenileme ustası olarak karşımızdadır.** o, **bir dize ozanı olmasına karşın her dizesini işliyor.** dize ozanı olmaması onu küçültmüyor. çünkü her dizeye hakkını verme çabası içinde buluyoruz o'nu hep. ●

---

*1. h. alemdar, **gecede gülümseme**, şiirler, cem y., ist. 1987*

***aşk ve prelüdler**, şiirler, broy y., ist. 1993*

*2. prof. dr. doğan aksan, **şiir dili ve türk şiir bilgisi**, be-ta basım yayın, ist. 1993, s. 105 - 176. bu yapıtta, **"özel adlardan yararlanma, uzak çağrışımlar eşadlı ve çok anlamlı öğelerden yararlanma, kavram karşıtlığından yararlanma, benzetmelerden yararlanma, sapmalar"** başlıkları altında bu konuda ilginç ve yazınımız, şiirimiz için yeni olan açıklamalar yapmaktadır.*

*3. aksan, s. 114 ve ötesi... **"dil alanı"** ya da **"kavram alanı" (alm. sprachfeld)** kavramı da anlambilimsel açıdan yeni bir kavramdır. yazınsallığın, özellikle şiirin anlaşılmasına katkıda bulunabilir.*

düş gezgini masal anlatıcısı

● Mehmet USLU

Üçüncü bira bardağını içip bitirdi. Sözbirliği etmiş gibi küm birahanedekilerle birlikte dışarı çıktı. Dayanılması güç olan sıcağa karşı buz gibi biralarla kendini güvenceye almıştı.

Mavi bir gökyüzü altındaydı. Sıcağın etkilediği vıcık vıcık asfaltlı yollarda, palmiye ağaçlarından yükselen sığırcık kuşlarının haykırışlarında, gömleği ter zamkıyla vücuduna yapışmış durumda geziyordu.

Romalıların Taşköprüsünü, Orhan Kemal'in topraklarını, Yaşar Kemal'in karayağız Çukurovalarını, Yılmaz Güney'in gençliğinde film taşıdığı Yazlık sinemaları; bilcümle tanıdık yüzleri görüyor, selamlaşıyordu. Romalı Taşköprüyü geçip Orhan Kemal'in insanlarının bir zamanlar ırgat harmanı oldukları Kalekapısına girdi. Irgatların yatıp kalktığı hanı, taşında 'Sebil' yazan çeşmeyi seyrederek Ulucami'nin önünden Ziya Paşa'nın parkına vardı.

Her zamanki gibi dinleyicileri bir çember oluşturdular etrafında. Genç kızlar, delikanlılar, çocuklar, işçiler, köylüler, memurlar, dul ve yetimler, ödül dağıtan mütevelli heyetler öykü anlatıcının karşısında dinlemeye hazırdılar.

* * *

Irgat ve amele pazarı olan Kalekapısı, şimdilerde yerini Küçüksaat meydanına kaptırmıştı. Sabahın ilk saatlerinde kaldırımlar doğulu işçilerle doluyordu. İnşaat işçiliği, hamallık, yük taşımacılığına insan pazarlanıyordu burada. İşverenler en yüksek enerjiyi harcayacak güçlü, kuvvetli insanları seçiyorlardı. Dolmuş durağı çığırtkanlarının yüksek sesli bağırışları, işçi ve işverenler arasındaki amansız pazarlıklar sürüyordu.

Güneş yavaş yavaş tüm sıcaklığıyla Çukurovanın üstüne oturmak üzereydi. Bir zamanlar koltuğunun altından kitapları hiç eksik olmayan genç öğrenci Mehmet Raşit, şimdi ortayaşı çoktan geçmiş bir insandı. Saçları aklaşmıştı. İnce, uzun boylu, hafif kamburu çıkmış bir görünümü vardı... Güçlü, kuvvetli, karayağız, bıyıklı işçinin yanına yaklaştı.

"Merhaba arkadaş. Benim adım Mehmet Raşit. Öykü, roman yazarım. seninle konuşmak istiyorum."

Omuzları geniş, pazuları şişkin olan karayağız işçi, Mehmet Raşit'in gözlerinin içine bakıyordu. Bir iş için kendisini seçtiğini sanmıştı. Fakat öykü, roman işçiliğini ilk kez duyuyordu. Bilmediği bir işte nasıl çalışacaktı? yanıt vermedi.

"Ben işveren değilim. Benimkisi beyin işçiliği. Yani senin anlayacağın hikâye yazarım. İsmin nedir, nerelisin?" diye tekrar sordu Mehmet Raşit.

İşçi anladığını belirtircesine gülümsedi. Onun bu görüntüsü olgun bir insanın babacan tavrı gibi mutlu etti Mehmet Raşit'i. Ne güzel gülüyordu. Öylesine doğal, yapmacıksız.

"Adım İflahsızın Yusuf'tur. yıllar önce doğudan büyük umutlarla, emekçilerin başkenti Adana'ya gelmiştik. Ellerimiz nasırlı, pazularımız şişkin, bıyıklarımız kaytandı. Bavullarımızı parayla dolduracaktık. Bıyıklarımızı daha da gürleştirecektik. Gençliğimize, emeğimize sevdalıydık..."

Mehmet Raşit, işçinin konuşmasını dikkatle dinliyordu. Cebinden sigarasını çıkarıp bir Yusuf'a, bir de kendine aldı. Sigaralarını yakıp konuşmalarını sürdürdüler.

"Emekçilerin başkenti Adana'yı kuşatıp ele geçirmediniz mi? diye sordu Mehmet Raşit.

"Ele geçirmek şöyle dursun beyim, bu şehirde barınamadık bile. Sarısıcak, kalleşlik, sivrisinek daha güçlü geldi bizden. kimimizin elini, ayağını kopardı sakat etti. Kimimizi de nefessiz bırakıp toprağın altına gömdü. Siz insandınız biz insandık. Tanıyamadıydık o yıllarda insan görünen canavarları. Gerçi şimdi de tanıyamıyoruz..."

Yusuf'un gözleri ıslandı. Güneş yanığı kara yüzüne bir hüzün çöküvermişti. Anılar öylesine ağır yüktü ki onun için, ağlasa bile bu yükü hafifletemiyeceğinin bi-

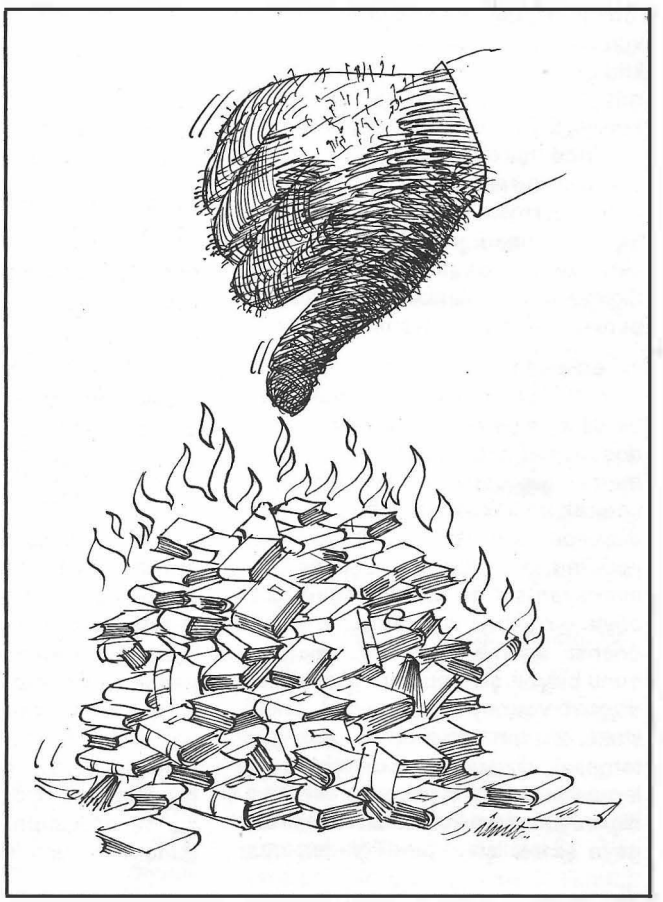

(Desen: Ümit SARIASLAN)

lincindeydi.

Mehmet Raşit, karşısında dimdik duran İflahsızın Yusuf'u kendi yazdığı roman kahramanına benzetti. Yıllar öncesinin biçare ırgatı Yusuf, kaya gibi dimdik ayaktaydı işte. Dönen dünyanın çeşitli sıkıntılarını yaşamış, yaşadığı her sıkıntı yüzündeki çizgileri derinleştirmişti.

"Yeniden yazsam İflahsızın Yusuf'u, yine aynı konumda mı yazardım?" diye söylendi Mehmet Raşit. "Diğer arkadaşlarından ayrı bir kişilikte yarattım onu. kimi kumarda, kimi kadın yolunda kayboldular. Ama o, yaşadı. Haklı olarak ekmeğinin mücadelesini verdi. zengin mi oldu? Hayır. Bavuluna para yerine acı doldurarak memleketine döndü.. Mutlu muydu? Hiç sanmıyorum... İşte yıllar sonra yine karşımda, yine emeğini güvencesiz satıyor, hakkını tek başına arıyor. Sarısıcağın sarı ağaları iki elin on parmağı kadar. Onların ayrıcalıkları iki elin birleşip fırtına yaratmasında gizli. Yusuf gibiler bu fırtınanın önünden kurtulan az sayıda işçiden sadece birisi. Güçlünün değil, parası olanın parasızı ezdiği bir yaşam bu. Paran yoksa güçlü olman sökmüyor bu dünyada. O, eskidenmiş çok çocuk yaparak soyunu kalabalıklaştırıp, diktiğim kazığı söken beri gelsin narası atmak. Şimdi sülalesi kalabalık olmayan kişiler, paralarının kiriyle yasa da benim, yürütme de benim diyorlar. Artık İnce Memed gibi dağları da mesken tutamazsınız... işte Yusuf gibiler yine parasız, yine emeklerini satıyorlar. Ve eziliyorlar..."

Mehmet Raşit kendi düşünceleriyle geçmişi anımsarken, işveren, İflahsızın Yusuf'u iş kamyonuna bindirmişti. Mehmet Raşit düşüncelerinden sıyrılıp, kamyonun üstündeki Yusuf'a seslendi.

"Yusuf kardaş, gazocağını alıp köyüne götürebildin mi?"

Yusuf'un karayağız, çizgili yüzü güldü. Emeğin gülüşü karşısında onurlandı Mehmet Raşit. Sevecen gözlerle Yusuf'a bakıyordu.

"Gazocağını memlekete götürüp götürmediğimi sen benden daha iyi bilirsin. Şimdi de tüpgaz, fırın götürüyoruz. Değişen şey öylesine çok ki. Bir değişmeyen alnımızın teri... Hem, yapı ustası İflahsızın Yusuf, yine ter akıtmaya devam ediyor diye yaz."

İşveren kamyonunu gürültüyle çalıştırıp uzaklaştı. Mehmet Raşit ve İflahsızın Yusuf, birbirlerinin gözlerinden yavaş yavaş yittiler.

Yusuf ile konuşmaları gerçek miydi, yoksa düş mü? Anlayamadı Mehmet Raşit. Bir kahvehaneye oturup yazması gerekliydi bu olayları. İşçi pazarından hızlı adımlarla yürüyüp uzaklaştı.

* * *

Zaman ilerlemiş, güneş Çukurovanın üstünden aşmak için dörtnala koşuya geçmişti. Sığırcıklar palmiye ağaçlarından avazları çıktığı kadar ötüşüyorlardı... Öykü anlatıcısı, Ziya Paşa'nın parkında oturduğu kanepeden ayağa kalktı. Güneş Çukurovayı aşınca yerini serinliğe bırakmıştı.

"Yolcu yolunda gerekli. Bir başka zamanda yine masallar satmaya, gerçek öyküler anlatmaya gelirim." diye söylendi.

Dinleyiciler memnun, dinledikleri öykünün ücretini ödeyip, birbirlerine sorular sorarak, yanıtlar vererek dağılıyorlardı. Öykü anlatıcısı Ziya Paşa'nın parkından dışarı çıkıp, bir kitapçı vitrinindeki öykü kapağının içine girerek gözden kayboldu. ●

şiirler

Kenan SARIALİOĞLU

su

Gözleri gözyaşından
Başka su yıkayamaz

sevgi ötesi

Gülümsüyor köşebaşında
Kimi bekliyor sanki
Güneş düşünde günortası
Gece, gözyaşlarından yıldız

kırk merdiven

Yapayalnız bir yaz günü akşamı
Mezar gülleriyle sildim yaşımı
Kırk merdiven indim, soğuk yatakta
Babamın dizine koydum başımı

saat

Ölüyor adam
Güneşi hiç doğmamış, bakmamış gibi
Tıkır tıkır işliyor
Duvarda saatin demir kalbi

aynada gördüğüm

Nesrin SÜMER

kaçıncı sonbahar aynada kırılan
gülerek merhaba dediğim yüzüm
gözlerim: misafir kuş
saçlarım: yedi renk
kamçılar deniz / düşümden çıkmadan yüreğimi
bütün okyanuslar benim

arsız taşlar parlar her sabah
beni ararım
gökyüzüne sıkışmış sokaklarda
tanık: martılar
suçlu: ne vitrin camları
ne insanlar
saklanır dizelerim sisli toprakta
bütün kaldırımlar benim
ellmdekl çatlak kadehten
içerim geceyi
bir an paramparça;
yeminlldir isyan çığlıkları / yol alır
bir an dizlerimde uyur / beklerim
kaçıncı yaşım aynada gördüğüm
nefes nefese yetişti ölüm

yarına açan güller

Necmettin ÇAKIR

görebilmek havada kuş izini
solumak dal işlemeleri mendillerde
ormanın en derin yerinde sürgünü
kızara kızara camlarda günü
duyabilmek ne güzel
suların sonsuz sesini
yeşere yeşere yükselişini otların

öyle coşkulu ki deniz kıyıları
uzanıp ışıklı kumlara umut
bakarak çocuklara biz
minik dalgaların cana yakın
şarkılarını söyleyebiliriz
yaşamayı gerçek bilerek
güneşin barış açan ellerinde / yarın
savaş çığlıklarını silerek
kansız kavgasız/ gül
bir evren kurabiliriz
dokunabiliriz gönül
türkülerine dostluğun

ben, siz ve köpekbalıkları

• **Ayhan HÜNALP**

Bir süre İspanya'ya da takıldıktan sonra şimdilerde Paris'te yaşayan hanım meslektaşlarımızdan Mine G. Saulnier'in beşinci kitabı öykü ve denemelerden oluşarak **"Ben, Siz ve Köpekbalıkları"** adıyla çıktı. Cıvıl - cıvıl, güneş içinde, insanlann gönlünü ışıklandıran bir dil yapısı. Gözlemler, izlenimler derseniz gazeteci olmanın sağladığı olanak ve yeteneklerle takviyeli. yazar'ın Paris'te 1992 yılının haziranında yazdığı önsözde; **"Paris muhabiri olursunuz bir gazetenin, 'bilmem kimin sevgilisi de ondan verdiler muhabirliği'** derler. Gazete değiştirirsiniz **'filâncanın koynuna girmiştir de öyle koparlmıştır' diye fısıldarlar bir sarhoş masasında, sığ ve kısır muhabbetinde"** diyor. Ne kadar da doğru, yerden göğe haklı. 16 yıllık gazeteci oğlum Aybars Hünalp'a beni karalayacak şey bulamayan meslektaşlarım, **"Baban, 'emekçiler beyaz pantolon giymez, zengin işidir' der oysa kendi giyerdi"** demişler. 33 yıllık eşim de tanığımdır, benim ömrümce ne beyaz pantolonum oldu ne de bir kez olsun giydiğim. Bizim mesleğimiz neden böyledir? Siz hiç hastasını öldüren bir doktorun bile aleyhinde bulunabilen bir doktor; hiç yüzünden dava kaybeden bir avukatın aleyhinde bulunan bir başka avukat gördünüz mü? Birbirimize karaçalmak genelde yalnız bize özgüdür. Bu yüzden 23 yıllık sürücülüğümde bir tek gün arabama yolda bekleyen bir kadını almadım. Bir kaza olup da ölsem ya da Boğaziçi'ne uçsam, önce kırk yıllık meslektaşlarım **"seksalemine giderken"** diye yazarlar. Bu arada yeri gelmişken; ben zaman zaman kitap eleştirilerime, basınla ilgili anılarımı da katıyorum. Benim herhangi bir gazetede herhangi bir köşem yok. Kim isterse, kitap tanıtma köşemi seve seve o arkadaşıma devretmeğe hazırım. Ancak benim iki yıldan bu yana yaptığım gibi sürekli yazacak. **"Bizim Gazete"**yi yarıyolda bırakmayacak. Kitabın ilk öyküsü **"Sirk Kızı"**, yazar Mine'nin ya da benzerlerinin özverili yaşamıdır. Onları sevin. Onları okumazsanız yokturlar. Onları anlamazsanız ömürleri boşa harcanmış demektir. kalıcılık değerinin ölçüsü metre değildir, namustur diyen bilinçli, sapına kadar babayiğit, Mine G. Saulnier; **"Düşüncede, eylemde ve bu iki işlevin tarihsel tanığı yazıda namus"** derken çağımızın kronik bir yarasını da vurgulamıyor mu? Ravel'in bolerosu. Hollywood kültür mezarlığı. Tanya'ları düşünen olursa Tanya'lara birşey olmaz. Kentleri yapan insanlardır, onun için Paris güzelleşir, İstanbul çirkinleşir. O Paris ki ağustos ayında yıllık izne çıkar. Tekerlekli sandelyesinde onurla gülümseyen bir Türk Binbaşısı. Ateş hattına çıkan bir tek general görmediği için cephe konserlerini daima erler için veren sinema tarihinin son kraliçesi Marlene Dietricht. Arthur Rimbaud'un ölümünün yüzüncü yıldönümü davetiyesini şairin bir şiirini elyazısıyla yazarak yollayan, gönderdiği kimsenin de bu eyleme kendi seçeceği bir Ribbaud şiirini el yazısıyla yazarak katılmasını isteyen Fransız Kültür Bakanı Jack Lang, Atatürk'ün Maarif Vekili Necati'nin bütün öğretmenlerini el yazılarıyla tebrik yazmasını hatırlatmıyor mu? Mine, **"Kasap Andre"** öyküsünde; **"Gün, idealin kilosu kaça diye, soranların günü. Ama bugünlerin yarını da var"** derken ne kadar da haklı.

Parisli kadınlar özeldir. parisli olmayan insan kalabalığında, mezgit sürüsüne karışmış mercan gibi salınırlar. Kimi küçük sevinçler yalnız birileri için vardır, diğerleri için yokturlar. Diğerleri o sevinçleri duymazlar. **"Birbirimizi severdik ve asıl olan buydu"** diyen Yves Montand, mezar taşına **"En zor yolu seçmişti"** diye yazan Bette Davis, rüzgârla yarışan ceylanlar. Sonra doğadaki sesleri ince olan, adam gibi kükremeyen, doğru dürüst ulumayan, sinsi sinsi, sürüne sürüne yaklaşan ancak artıkları toplayabilen leş hırsızları. Hayat da, çevremiz de bunlarla dolu değil mi?

Önemli bir söylenti: yazar kitabını, **Hasan Cemal"**i hicvetmek için yazmış. Ol tevatür... •

***Ben, Siz ve Köpekbalıkları / Mine G. Saulnier**'in öykü ve denemeleri / Can yayınları / 116 sayfa.*

Arife Kalender ÖNEL

işlev

Ağaç
Kımıldatır dallarını
Kasırgayı yaratır

Büyük balık
Açar ağzını
Denizi kusar

Horoz
Öfkelenir horoza
Birlikte kızarır

Çocuk ölümle oynar
Kendi mezarının
Toprağı olana kadar

taşlaşmak

Köpekler de
Isırır birbirini
Yılanlar da zehirlidir

Sevgi için
Salyangozlara kadar
Gittim

Cesareti örerek çoğaltmak
Taşlaşmayı
Anlamak için

maraton

Geri şehre koş
Bildir aşkın zaferini
Aşağıda sahilde
Oyalanma yolda

Sağ ayak
Mutluluk başlangıcında mutsuzluğun
Sol ayak
Mutsuzluğun başlangıcında mutluluk

Hangi adımlarla
Başladın yola
Hangi ağız seslendi
Kazandık

ERICH FRIED 1921'de Viyana'da doğdu. 1988'de Baden - Baden'de öldü. Uzun yıllar Londra'da yaşayan şair, romanlar yazdı, şiirler yayımladı, çeviriler yaptı.

Türkçesi: **Arife KALENDER**

ilk durak

● Nadir GEZER

Elinde bavulu koluyla bedeni arasında dengeleyerek az ötedeki talika arabasına doğru yürüdü. Arabanın yanında durdu, derin bir soluk aldı. Yüzü titrek titrekti. Kılcal damarlı yüzüne olağanın ötesinde kan üşüşmüştü. yarı sıkılgan araba sürücüsünün yüzüne bakarak:

"Beni de alabilir misin" diye sordu.
Sürücü onun yüzüne bakarak:
"Elbette!.." dedi titrek bir sesle.
"Ben yeni öğretmeniniz Şevket Şenlet!.." dedi.
"Hoş geldin öğretmen bey!" dedi gülümseyerek sürücü Emin.

Öğretmen Şenlet, bir yandan arabaya yerleşmeye çalışırken bir yandan da üst üste sorular soruyordu:

"Köy arabayla kaç saat sürer?"
"Birle bir buçuk saat arasında!"
"Eeeh hadi bakalım!"

Talika her gün kentle köy arasında mekik dokuyan Sütçü Emin'in arabasıydı. Tek atlı bir arabaydı bu. Şoseye çıktı mı hemen yolun sağındaki yerini alır, sürekli hemen hemen aynı hızla gider gelirdi bu yolu. Sütçü Emin doru atına, doru at da ona alışmıştı. birbirlerinden yansıyan devinimlerden etkilenir, davranışları ona göre şekillenirdi... Süt arabası... Tenekelerden yansımış olan süt kokusu... Süt kaplarının metali sütü emerek gövermişti. Ne denli çok yıkansa da bu renk yine de kirli yüzün altından daha bir gövererek dışa vururdu. Öğretmen Şenlet, arabaya bir göz attı. Bavulu için bir yer aradı. Tenekelerin yanındaki bir boşluğa koydu bavulunu. O anda içine dolan süt kokusundan içi bulanır gibi oldu. Sonra kendi doğal yapısına döndü yeniden. Sonra da sürücünün yanındaki boşluğa oturdu. Yaylı araba iki yana sallanarak kentin dışına çıktı. Koca ova olanca güz güzelliğiyle gözlerinin önüne seriliverdi. Bir anda gözleri önünde uzanmış olan düzlüğe takıldı. Dalgınlaştı birden, kendi içine çekildi. Onun ilk durak yeri olan köyü düşündü. Acaba hangi güçlükler kendisini bekliyordu? O güçlüklerden salıksızdı işte!... İlk kez bir köy yaşamına adım atmak?.. Tanımsız bir sıkıntı gelip oturdu içine. Ne yazık ki köy insanını yeterince tanımıyordu. Kent insanıyla köy insanı arasında değer yargıları bakımından pek çok ayrım vardı. Kentlinin hoş gördüğünü köy insanı yadırgardı. "Ooof!" dedi birden kendine. Yaşı pek gençti daha. boyu orta boyun da çok az altındaydı. Yüzüne oturmuş olan iri gözleri ona değişik bir kişilik veriyordu. konuşurken birden suskunlaşıyor, kendi içine çekiliveriyordu. Gerçekte son kerte güler yüzlü bir yapısı vardı. Ama köyü düşününce yüz kasları geriliyor, cıvıltılı gözleri durgunlaşıveriyordu. Köyün suyu var mıydı? Okul yapısı nasıldı? Nüfusu?.. Birbirini izleyen sorular usunu didikliyordu... Şoseyi yarıp geçen akarsular, gelip geçen insanlar, yayalar, arabalılar... Yolun iki yanında toprakla boğuşanlar... Şu şose boyu gördükleri ona ülke gerçeğini fısıldar gibiydi. Gözleri sürekli bu insanlar üzerindeydi. Araba keskin bir dönemece girdi. Bir "Z" harfini andıran bir dönemeçti bu... Bu iki dönemeci uzun bir köprü birbirine bağlıyordu. Köprüyü geçti araba, son dönemeci de aştı, sonra da yol doğruluverdi önünde. Bir dağın eteğine yapışıp kalmış gibi görünen köyün ince ak minaresi gülümsedi onlara karşıdan. Sütçü Emin elindeki kamçıyı köye yönelterek:

"İşte şu minaresi görünen yer bizim köy!" dedi.
Genç öğretmen gözlerinin kırpıştırarak:
"Haa, eveeet!.." dedi birden.

Sonra bir sessizlik girdi araya. Sütçü Emin sessizliği bozmak istercesine elindeki kamçıyı üst üste birkaç kez vurarak "Hadi Bakalım!.." diye seslendi doru ata. At tırısa kalktı. Yaylı arabanın çan sesleri büyüdü. Genç öğretmen köye bakarak dalgınlaştı yeniden. Son okuduğu öğretmenokulu geldi gözlerinin önüne. Yatılı olarak okumuştu. Koca bir kentin ortasındaydı okulu. Okul kapısından çıkar çıkmaz kentin cıvıltısı içinde bulurdu kendini. Gelip geçen arabalar, güzel giyimli ve hoş kokulu kadınlar ve kızlar... Çığlık çığlığa iki yana bağrışan satıcılar... Son kez okul bahçesinde konuştuğu kız arkadaşının titrek yüz çizgileri geldi gözlerinin önüne. Onu sevmiş miydi?.. Onunla birlikte son kez seyrettiği filmin kimi sevi görüntüleri geldi gözlerinin önüne. Eli yavaşça arkadaşının eline doğru uzanmıştı. Yeniden işte o anı yaşar gibi oldu. Derin bir soluk çekti içine. Gözleri taa karşı sırtlarda dolandı. Çamlık ve çıplak tepeler... Kentle o anda içinde bulunduğu koşullar nasıl da birbirinin

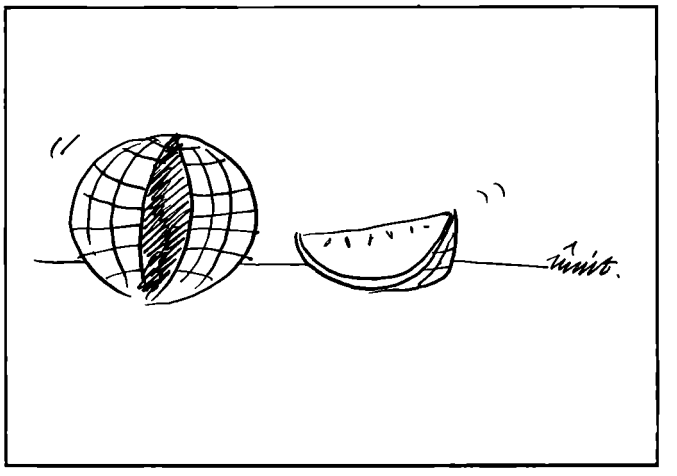

tersiydi... Yıllardır yüreğinde ve kafasında tutuşturulmuş bir ateş vardı. O ateşi yüreğinde ve usunda besliyordu sürekli. Ama o anda içinde bulunduğu koşullarla yetişme koşulları birbirinin tersiydi işte! Bu terslik gelip usuna takılıyordu. Bir ikilem arasında bocalıyordu. Bunaldığı bir anda öğretmenlerinin ikide bir anımsattıkları "Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır!" büyük önderin özdeyişi gelip usuna takılıyordu. O anda daha bir soğuk kanlı düşünüyordu. O özdeyişten sürekli bir güç geliyordu üzerine. Cumhuriyeti ve onun kurucusunu gerçekten çok sevmişti. Ah şu köy sorunu!.. O sorunun üstesinden gelmesi güçtü. Köy koşullarına göre yetiştirilmemiş olmanın sıkıntısını yaşıyordu sürekli. Onun için bir ürküntü vardı içinde köye karşı. İnsanını tanımadığı, sosyal yapısından uzak olduğu bir köyde uyum içinde nasıl çalışacaktı?.. Ne yazık ki kısa süre içinde de olsa katlanacaktı buna... Sonra yine kentin yolcusu olacaktı. Kent yaşamı başkaydı. Sabah ve akşam saatlerinde kepenk sesleri yankılanırdı anayollarda. Sulanmış yollardan hoş bir toprak ve taş kokusu vururdu insanın yüzüne. Gazete satıcıları... Garsonların sesleri... Fırınların önlerinde büyüyen taze ekmek kokuları... "Tanrı'm!.." dedi birden kendine. Ah şu omuzlarına yüklenmiş olan zorunlu köy hizmeti... Birden kendini tanımsız bir yalnızlık içinde duyumsadı. Araba şoseden köy yoluna dönüverince kendini toparladı yeniden. Yaşamına yeni bir şekil verecek olan köy karşısındaydı işte!.. Kararmış kiremitli çatılar... Çatılar arasından yükselmiş olan ince ak minare... Köyün içine dalıverdi araba. Yola doğru kaykılmış ahşap yapılardan ürker gibi oldu. kırık dökük camlar, sıvası dökülmüş yapılar... Köyün her noktasından ayrı bir yoksunluk yansıyordu yüzüne. Köyün ortasında arabadan inerek köy odasına yöneldi. İşte orada azıcık kendini toplar gibi oldu. O saatlerde köy odası önü başka olurdu. Köyün tek rad-yosu açılır, yüzü pencereden dışarı verilir, şarkı ve türküler köy içinde yankılanırdı. Köy odası önündeki köylüleri selamlayarak:

"Ben yeni öğretmeniniz Şevket Şenlet!" dedi.

"Oooh, hoş geldin öğretmen bey, hele buyur şöyle!" dedi muhtar Hüseyin.

"Hoş bulduk!" dedi ve gösterilen sandalyeye oturdu.

Ardından da sırasıyla köylülerin "merhaba" sını aldı. İri birer Erzurum taşını andıran gözleri ışıdı yuvalarında. İki yana bakındı. Gelip geçen etek örtülü kadınlar, işten dönen arabalar... İki yana koşuşturan çocuklar... Muhtarın yüzüne bakarak:

"Okulu görüversem!" dedi tez canlıca.

"Olur öğretmen bey! İşte yandaki şu yapı okulumuz!" dedi.

Cumhuriyet'in Onuncu Yılı okuluydu o! Köy kendi emeğiyle yapmıştı o okulu. Çatısından duvarlarına, duvarlarından pencerelerine dek uzanan bir özen vardı yapıda. İçi nasıldı acaba? Usunda sürekli bir şeyler didişip duruyordu. Muhtar Hüseyin'le birlikte yürüdü yapıya doğru. Okul bahçesine girinci birden duraksadı. Okul yapısına baktı yeniden. Kara bir levhaya yumurta sarısı renginde bir yazıyla okulun adı yazılmış, yazının altına da 1933 tarihi oturtulmuştu. O yılı görüverince coşkulandı birden. 1933'ü öğrencilik yıllarında yaşamıştı. Nasıl da coşkulanmıştı!.. Büyük önderin taa yüreğinin derinlerinden kopup gelen sesi kulaklarında çınlamıştı günlerce. Cumhuriyet sevgisi bir çığ gibi işte o günlerde büyümüştü içinde. Atatürk ve Cumhuriyet!.. Bu iki sözcük arasında sıcacık bir bağ vardı. Bu iki sözcük bütünlerdi birbirini. Bağımsızlığı ve özgürlüğü ondan öğrenmişlerdi. Bağımsızlık yaşamın değişmez bir kuralı olmuştu içlerinde. Ayakçak basamaklarını adımlarken bunları düşündü. İki kanatlı kapıdan girdi içeriye. taze bir badana kokusu vurdu yüzüne. Temizlik yapan kadınlar duraksadı birden, yüzlerini döndüler onlara. Yanık yüzleri yer yer çivitli kireç lekeliydi. Yine de yüzlerini hoş bir gülümsüme sardı. Yüzleri titreşerek:

"Hoş geldiniz öğretmen bey! dediler topluca.
"Hoş bulduk!" diyerek gülümsedi öğretmen onlara.

Derslik ve iki küçük oda... Sıralar üzerine konmuş haritalar, kırık dökük ders araçları... Sıralar, duvarlar, pencereler ve üç yere yerleştirilmiş olan üç kara tahta... Yaşantısı bu yapıda geçecekti işte!.. Yapının dışına doğru yürüdü. Bahçede toplanmış çocuklara baktı. En öndeki kız çocuğunun dağınık saçlarını okşayarak:

"Adın ne senin kızım?" diye sordu.
"Hatçe örtmenim!"
"Okula gelecek misin Hatice?"
"Gelcem örtmenim!"
"Ya sen yavrum?"
"Ben mi örtmenim?"
"Evet sen!"
"Babam bilir örtmenim!"

"Yaaa!.." dedi öğretmen yalnızca, sonra uzaklaştı onlardan. İlk durak yerinin insan sıcaklığı sarmıştı içini. Bakalım sonu nasıl olacaktı? Burası bir köyde, kırk binde bir köy!.. Usu düşüncelerle yüklü köy odasına doğru yürüdü... ●

ozanları da her gün

Subutay HİKMET

"Atları da vururlar"da
Soylu bir kısrak
Jane Fonda
Yiğit bir Yılmaz Güney
"Umut"ta
Oysa
Çiçekleri yolmuyorlar mı
Sürdürülmüyor mu idam cezaları hâlâ
Sevgiyi yaşamadan hiç
Tanımadan şiiri
Yiyip bitirmiyorlar mı
Maviyi yeşili
Her gün
Vurmuyorlar mı ozanları da

insanlar ve yontular

Mehmet Cemil UĞURLU

Bir adam oturmuş
Çenesinde eli
Bekler Rodin'i
İnsanlar düşünür
Yontular düşünmez

Bir çocuk hastadır
Ateşli sayıklar
Duyan Dağlarca'dır
İnsanlar üşür
Yontular üşümez

Ak güvercinler tanır
Yunus Emre'yi
Konar avuçlarına
İnsanlar mutlanır
Yontular mutlanmaz

Umut yetiştirir yoksullar
Mavi mavi
Dino okşar ellerini
İnsanlar büyür
Yontular büyümez

Özgürlük direnir
Dalgalanır yeryüzü
Picasso görür
İnsanlar ölür
Yontular kalır.

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Saldıran Özmen**, 7 ekim 1993 günü **Trabzon Devlet Tiyatrosu Fuayesi**nde bir yağlıboya resim sergisi açtı.

● Aynı gün **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde **Fatih Eğitim Fakültesi Resim-İş Bölümü** öğrenci çalışmalarından oluşan resim - grafik - baskı sergisinin de açılışı yapıldı.

DİA GÖSTERİSİ

● 9 ekim'de **Fazıl Saraç**'ın Dia gösterisi **Foto Forum** etkinlikleri çerçevesinde **Mahmut Gologlu Kültür Merkezi**'nde izlendi.

● 23 ekim günü aynı kültür merkezinde **"Seyhan Uluslararası Fotoğraf Yarışması"**nın dialarıizlendi. Bu gösteriyi de **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği (FOTO FORUM)** sundu.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu, Carlo Goldoni**'nin **"İki Efendinin Uşağı"** adlı yapıtıyla 7 ekim günü perdelerini açtı. Oyunu **Daniel Holligery** önetiyordu.

SAYGI GÜNLERİ

● **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti**'nin düzenlediği **"Trabzon'un Yetiştirdiği Değerlere Saygı Günleri"** çerçevesinde 7 ekim günü **Mahmut Gologlu**, 21 ekim günü de **Sabahattin Eyuboğlu** kişilikleri, hizmetleri ve eserleriyle anıldılar.

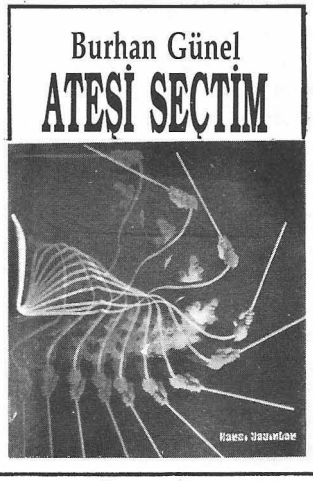

Yazar Burhan Günel'in 27. Kitabı Çıktı...

Edinme Adresi:
Karşı Yayınları
Meşrutiyet Cad.
17 / 22

06640 - Kızılay
ANKARA

Şair Nazım Mutlu'nun ilk şiir kitabı çıktı.

Edinme Adresi:
P. K. 3
Havza / SAMSUN

Kökten Kitabevi
Karadeniz Mah.
Lise Cad. No.: 20
SAMSUN